

26 33 992.
40
DISPUTATIO PHILOLOGICA
DE

SCHEOL HEBRÆ.
ORUM, GRÆCIS A. Δ H.,
LATINIS INFERNŌ
SEU INFERIS,

Q V A M
D. O. M. A.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONASTENSIS

IN ILLUSTRĀ ACADĒMIA JULIA

PRÆSIDE

JOH. EBERHARDO
BUSMANNŌ,

S. THEOL. D^{do} ET ORIENTAL. LIN-
GVAR. PROF. ORDIN.

Ad d. Maji
IN FULEO MAJORI

Publice defendendam suscipiet

NICOLAUS JOHANNIS LETH
DANUS.

A. & R.

— (o) —

HELMESTADII,

Typis GEORG - WOLFGANGI HAMMI Acad. Typogr.

Anno M DC LXXXII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONASTENSIS

22
DISPUTATIO PHILOLOGICA
SCHOLAE HERBARE
Job. xxxiix. vers. 17. & seqq.

*Nunquid detecta sunt tibi porta mortis, & ostia
tenebrosa (umbræ lethalis) vidisti? Nunquid
considerasti usq; ad latitudines terræ? Indica mihi,
si nosti eam totam. In qua via lux habitet, & te-
nebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodq; ad
terminos suos & intelligas semitas domus ejus.*

S. Hieronymus libr. adversus Helvidium:

*Ut hac quæ scripta sunt non negamus, ita ea
quæ non sunt scripta, renuimus.*

V I R O

MAXIME VENERANDO, NOBILISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO,

DN. D. JOHANNI SEVERINI LETH,

SAC. REG. MAJEST. DAN, AC NORWEG. &c.

A

CONFESSIONIBUS ET CONCIONIBUS
AVLICIS PRIMARIIS,

PARENTI SVO PIE COLENDO,
EXERCITIUM HOC ACADEMICUM

D. D. C.

Filius observantissimus

NICOLAUS JOHANNIS LETH.

Venerande Parens,

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Fluxit jam annus,
ex quo patrio solo me pe-
dem efferre, & celebriorem
quandam Germaniæ Aca-
demiæ salutare, Tua Pa-
terna tulit voluntas. Subierunt interea ani-
mum meum partim assidua Paternorum in
me meritorum recordatio, partim etiam
anxium eadem gratâ mente agnoscendi desi-
derium. Etenim tot tantaque hæc semper
extiterunt, & adhuc existunt, ut aliter fieri non
potuerit, quin & præteritorum memoria,
& præsentium intuitus, ad gratum animum
publicè declarandum sæpissime me sollicita-
rint. Non equidem eo inficias, quod sæ-
pius de summis in me collatis beneficiis cogi-
tans,

tans, animo distractus fuerim, incertus plane quid facerem, quum eadem satis digne deprædicare me non posse, & ut uno verbo me explicem, quicquid de iis dicerem, minus dicturum esse, probe adverterem. Hinc quoque est, quod imparem me esse solvendo lubens fatear (nisi parem efficere possit solvendi voluntas) nec mihi concessum esse inter id genus gratorum hominum numerari, quorum mentionem facit Seneca libr. iv. de Beneficiis cap. 21. *Qui aliquid pro eo quod acceperant, reddunt: qui ostentare se possunt, qui habent, quod jacent, quod proferant.* Mihi interim sufficere arbitror, si eorum modo adscribar numero, qui *bono animo acceperunt beneficium, bono debent, qui si ultra facere nil possunt, referre gratiam capiunt, qui volunt tantum, nec habent hujus voluntatis suæ ullum alium, quàm se testem.* Nam & artifex est, cui ad exercendam artem instrumenta non suppetunt, & sæpe etiam qui gratiam retulit, ingratus est: qui non retulit, gratus. Ut enim omnium aliarum virtutum, ita hujus ad animum tota esti-

inatio redit, ut eleganter Senecam loco ci-
tato scribere nosti. מזה למצור כעושר מצור
Accinctus ad praeceptum, est quasi faciens
praeceptum, dicere & Hebraei solent. Volun-
tas enim & noluntas (velle & nolle) sunt duo
poli, circa quos, tanquam circa duos cardines,
omnes actiones vertuntur, הרצון והסירוב הם שני
עקדת יצחק, libr. קטבירם שכל הפעולות סובבות עליון:
והרצון ואין לו גיש שיש לו ואינו רוצה fol. 195. col. 1.
Est qui voluntatem habet, sed non facultatem;
& est qui facultatem habet, sed non volun-
tatem, tractat. חולין fol. 7. col. 2. *Quare si*
non fiat id quod velis, velis id quod fit, vel fi-
eri potest, אם לא יהא מה שתדצא רצוה מזה שיהיה
libro צרי היגון fol. 7. col. 2. Gratum igitur,
Optime Parens, demonstraturus animum,
constitui, quum in lucem niteretur parvus
hicce foetus, Tibi eundem offerre, & simul
aliqualis industriæ meæ publicum aliquod ex-
hibere testimonium Quanquam certè dubius
fuerim, num exiguas hasce pagellas, Philolo-
gicâ quarundam vocum explicatione reple-
ras, nomini Tuo inscribere auderem, cum
potius

0195.
potius grande aliquod volumen, dogmatica
Theologorum doctrina refertum, Tibi com-
petere non essem nescius. Augebat insuper
metum graviorum Tuarum occupationum
memoria, quas vel morari vel interpellare ne-
fas duxi. Verum enimvero probe attendens,
æque illum in culpa esse, qui nihil audet,
quàm qui plus audet, ne Syrtim evitaturus in
Charybdim inciderem, non omnino à pro-
posito desistendum putavi, certò persuasus, fa-
cilè daturum id Paternum in filium amorem,
ut quicquid à me hic foret peccatum, Paterni
affectus obduceretur tegumento. En acci-
pe igitur, Carissime Pater, exile hoc exerci-
tium, in gratæ mentis tesseram, posthabitoq;
oblatis valore, aspice saltem offerentis animum
(semper enim estimandus est animus dantis,
לעולם אומדין דעת הנותן, dicunt Hebræi, qui effecit
ut æque grata & accepta fuerit Deo similia pau-
peris ac bos divitis, דצויר היתה סלר העני כשור
) & quoniam, ut antea confessus sum,
dignas Tibi non agere, nedum referre, gra-
tias possum, succedant quæso vota gratiarum
inopia,

inopiæ, votisque detur, aliter quod fieri non
potest. Serus in cœlum redeas, beet Temol-
li, tranquillâ & longâ, Summum illud cœ-
lis quod præsidet Numen, senectute! Ita de-
gas mortalis, voveo, ut Tibi post hanc vitam
immortali vivant æternum gloria, fama! Scri-
beb. in Acad. Julia d. x. Apr. A. ciccic LXXXII.

Filius Tuus

observantissimus

NICOLAUS JOHANNIS LETL

DE

ל נ ש

Seu

DESCENSU AD INFEROS

Exercitatio Philologica.

THESIS I.

DE Descensu ad inferos Philolo-
gice acturis, & genuinam inprimis si-
gnificationem vocabuli ל נ ש indagatu-
ris, ad propriam vim τῆς ἀδης Græcorum
& Latinorum *Inferni* respiciendum erit. Hæc enim
vocabula, quibus Hebræum ל נ ש à Lxx. Interpreti-
bus & Vulgato Latino plerumque solet exprimi, no-
tiora ferè sunt quàm τῆς ἀδης Hebræorum. In decla-
randa autem voce obscuriori recurrendum est ad
aliam illi æquivalentem, sed clariorem, ut ex usu hu-
jus, quæ istius quoque sit significatio propria, inno-
tescat. Nempe ut nummos quisq; ad id, quod sibi ex-
ploratum, & pro certo habet, exigit: ita & in cæteris
agendum est, quemadmodum optime monet Aristot.
lib. i. hist. animal. c. 6.

A

§. II. Ut

Ut ergo hinc ordiamur, sciendum est quod ἄδης Græcis nihil aliud in genere sit quàm obscurus, absconditus & ab omni humano consortio remotus quidam locus, vel rectius, status ille, qui excipit mortem, five is refrigerii & quietis, five cruciatuum sit plenus. Hoc sensu Theognis in sententiis ὕ. 1007. scribit:

ὣς μάκαρ εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, ὅστις ἄπειρε
Ἄθλων, εἰς ἄδης δῶμα μέλαια κατέβη.

*Quàm felix, beatus & fortunatus est, quisquis ignarus
Certaminum, in inferni domum obscuram descenderit,
h. e. in statum defunctorum pervenerit. Et ὕ. 244.*

— — ὅταν διοφεργῆς ὑπὸ κλέθμασι γαίης
βῆς, πολυκώκυττος εἰς αἴδαο δόμους,
οὐδέ ποτ' εἰδὲ θανῶν ἀπολείς κλέθ', εἰδέ γε λήσεις,
Ἄφθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων ὄνομα.

— *Postquam tenebrosas sub latebras terræ
Iveris, in ædes luctuosas inferni,
Non unquam neq; mortuus amittes gloriam, neq;
etiam latebis,
Immarcescibile semper hominibus habens nomen.*
Rursus ὕ. 1119:

Μή με κακῶν μέμνηθε, πέπονθα γὰρ τι οἰά τ' Ὀδυσσεύς,
ὅς' αἴδης μέγα δῶμα ἤλυθεν ἐξαναδύς.

*Ne me malorum meminisse facite: passus sum enim
qualia Ulysses,*

Qui inferni magnam domum accessit, inde regressus.
Phocylides in carmine ὕ. 105:

Οὐκ ἐν ἐς ἄδην ὄλβον ἔχειν καὶ χεῖματ' ἀγαθὰ,
πάντες ἴσοι νεκύων. Ψυχῶν δὲ θεὸς βασιλεύει.
κοινὰ μέλαθρα δόμων αἰώνια καὶ πατρὶς ἄδης,
εὐνὸς χώρεθ' ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεύσιν.

Non licet in inferno opes habere, & divitias eorporare.

Omnes mortui pares sunt, Deus vero animabus imperat.

Communia & aeterna domorum testa & patria infernus,

Communis locus omnibus est pauperibus & Regibus, h. e. omnes tam divites quam pauperes mortis conditionem subire coguntur. Plato in Phaedone sive Dialogo de anima: Τῶν ἐν τῇ αἰσθητικῇ οὐσίᾳ φιλοσοφῶντες ἀποθνήσκουσιν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνήσκειν ἡκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν. — εἰ γὰρ διεβέβληνται μὴ παντὶ τῷ σώματι, αὐτὸν δὲ καθ' αὐτὸν ὅτι θυμῷ τὴν ψυχὴν ἔχειν, τὰς δὲ γυναικὶς φοβοῖτο καὶ ἀγανακτοῖεν, ὅτι πολλὰ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ μὴ ἀσφαλοὶ ἐκείσε ἴοιεν, ὅτι ἀφικόμενοις ἐλπίς ὅτιν, ὅτι δὲ βίᾳ ἥρων τυχεῖν; ἥρων δὲ φρονήσεως. ὥστε διεβέβληντο, τὰς ἀπὸ ἀλλήλων σιωπῶντες αὐτοῖς; ἢ ἀνθρώπων μὴ παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ υἱῶν ἀποθανόντων, πολλοὶ δὲ ἐκόντες ἠθέλησαν εἰς αὐτὴν εἰσελθεῖν, ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος, τῆς τῷ ὅτιν ἐλπίδα πρὸς ἐκείνους ἐπέθυμουν, καὶ ξυνέσεσθαι. φρονήσεως ὅτι αἰσθητικὴς τῶν ὄντων, καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα μηδὲν ἄλλο τι ἐκτενέσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγῳ ἢ ἐν αὐτῇ, ἀγανακτήσει τοὺς ἀποθνήσκων, καὶ οὐκ ἀσφαλοὶ εἶσιν αὐτοῖς; Quæ ita interpretatur Marsilius Ficinus: revera igitur recte Philosophantes mortem commentantur (meditantur), atq; ab ea minime omnium perterrentur. — Cum enim corpus quidem ubiq; aspernentur, animum vero ipsum cupiant secundum se ipsum habere, nonne summa esset absurditas, si tunc quando id evenit, expavescant, molesteq; ferant, neq; libenter illuc proficiscantur, quò quum pervenerint, spes est eo quidem quod amabant in vita, potiri, amabant autem sapientiam: eo autem cujus commercium mo-

teste ferebant liberari? An verò amatis & mulieribus
& filiis defunctis, multi jam sponte voluerunt ad infe-
ros proficisci, sperantes eos ibi visere, (eorum aliquid
ibi videre) cum eisq; versari quos (quæ) amaverant?
Sapientiæ autem verus amator, vehementer in hanc ipsam
spem adductus, non aliter eam pro dignitate ulla se compa-
raturum quam si moriatur (apud inferos), imminentem
mortem ægre feret, annon libenter hinc illuc emigrabit?
Et postea: καὶ κινδυνώωσι καὶ εἰ τὰς πελευτὰς ἡμῶν ἔτοι κατ-
ήσαντες, ὅ φαυλοὶ πνεύματα εἶναι, ἀλλὰ τὰ ὄντι πάλαι ἀνίτηται, ἐπὶ
ὅς αὖ ἀμύνηται καὶ ἀπέλεσται εἰς ἄδης ἀφίκηται. ἐν βορβόροις κεί-
νεται. ὁ δὲ κεκαθαρωμένος πρὸς τὴν πεπλευσμένον ἐκείσε ἀφικόμενος,
μὲν θεῶν οἰκήσει, h. e. interprete eodem Marsilio Ficino:
Quamobrem hi qui mysteria nobis constituerunt, minime
contemnendi videntur, sed revera jamdudum occulte nos
admonere, quicumq; non expiatus, neque initiatus migra-
bit ad inferos, eum jacere in luto: quicumque verò purga-
tus atque initiatus illuc accesserit, cum Diis habitare.
Eodem libro non procul à fine: λέγεται ὡς ἄρα πλάττη-
σαντα ἕκαστον, ὁ ἕκαστος δαίμων ὅσως ζῶντα εἰλήχει, ἔτι αἰγὴν
ἐπιχειρεῖ εἰς θῆναι τὸ πόνον, οἱ δὲ τὰς ζυγχεγύοντας ἀδικασάντας
εἰς ἄδης πορεύονται, ferunt quemlibet hinc illuc emigrantem,
ab eo dæmone, quem vivens sortitus fuerat, in locum
quendam duci, ubi oporteat omnes unà collectos judicari,
ac deinde ad inferos proficisci. Dialog. 2. de republica:
ἐν ἄδης δίκην δώσουμεν, ὧν αὖ ἐνθάδε ἀδικήσουμεν, ἢ αὐτοὶ ἢ παῖδες
παίδων, apud inferos pœnas dabimus eorum quæ hic in-
juste commiserimus, vel nos, vel nati natorum. Jam-
blichus in protreptico cap. 9: τῆς δικαιοσύνης, ὡς φασι
οἱ σοφοὶ τῶν πονητῶν, ἐν ἄδης κομιζόμεθα τὰς δωρεάς, justitiæ, ut
sapientes Poëtæ perhibent, apud inferos percipimus dona
& mu-

179.

& munera, i. e. postquam è vita hac excefferimus. Diogenes Laërtius lib. 6. in vita Antisthenis : μυστήριον ποτὲ τῶν Ὀρφικῶν, τὸ ἱερῶς εἰπόμενον ὅτι οἱ πάντες μυστήριοι πολλῶν ἀγαθῶν ἐν αὐτῷ μετίχουσιν, τί δὲν (εἶπεν) σὺ δ' ἀποθνήσκεις ; *Quum aliquando Orphicis mysteriis initiaretur (Antisthenes) diceretque sacerdos, ejusmodi iniatos bonis plurimis apud inferos (hoc est, vitā defunctos) perfrui, Cur igitur, ait, ipse non moreris? Ita & Diphilus Comicus apud Clementem Alexandrinum lib. 5. Stromatum :*

Ἔστιν Δίκης ὁφθαλμός, ὃς τὰ πάντα ὁρᾷ.
καὶ γὰρ καθ' ἅδην δύο τρίβας νομίζομεν
μίας, δικαίων, ἑτέραν δὲ ἀσεβῶν εἶναι
Ὀργῇ. καὶ εἰ τὰς δύο καλύψει ἡ γῆ.

Est justus oculus, cuncta qui solus videt.

Hinc inferorum ponimus duplicem locum :

Hunc destinamus impiis, illum piis.

Uterque quamvis conditus terra latet.

Et mox :

— — — μηδὲν πλανηθεῖς

Ἔστιν αὖτε κρείσσεις ἢ νῦν ποιήσεις

Θεὸς ὁ πάντων δεσπότης, ὃς τὸν νομῶ

φοβερῶς πρὸς σὲ, ὃς δὲ ἂν ἐνομάσαιμι ἐγώ.

Errare noli : judicem inferi dabunt :

Deum, supremum Regem & autorem omnium.

Cujus nec horridum ipse nomen dixerim.

Plura ejusmodi testimonia ex Poëtis & aliis classicis autoribus Græcis collegit Dn. D. Græbius, Theologus antehac Regiomontanus, nunc Stargardiensis in Pomerania Ecclesiæ supremus antistes, in appendice apologetica libello Urbani Rhegii de formulis caute loquendi subjecta.

§. III.

Inde porro descendere εἰς ᾅδς (subintell. οἶκον vel δέμον) Græcis idem est quod mori aut in statum defunctorum pervenire. Hac notione iterum Anaxagoras apud Diogenem Laërtium lib. 2. in vita ejus, indignanti cuidam ac moleste ferenti, quod in alieno solo moreretur, respondebat: Bono esto animo, πανταχόθεν ὁμοίως εἶναι ἢ εἰς ᾅδς κατὰ βασις, idem undique in infernum descensus est, h. e. perinde est, si quis in patrio, si in peregrino solo moriatur: in mortuorum enim statum æque cito pervenit unusquisque, qui diem obit supremum, ubicunque etiam locorum vitam exhalet. Meminit hujus dicti Anaxagoræ & Cicero l. 1. Tuscul. quæst. ita scribens: *Præclare Anaxagoras, qui cum Lampsichi moreretur, quærentibus amicis, vellet Clazomenas in patriam, si quid accidisset, afferri: nihil necesse est, inquit, undique enim ad inferos tantundem viæ est.* Et Crates apud eundem Laërt. l. 6. quum sentiret se morti proximum, inspiciebat se ipsum dicens,

— — — — — εἰχες δὲ φίλε κύρτων,
βαίνεις εἰς αἶδαο δόμους, κυφὸς ὡς ἐγὼ Διὰ γῆρας.

— — — — — *Vadis nunc, optime curve,
Vadis ad orci ædes, longa gibbose senectæ.*

Erat quippe ex senectute curvatus. Eadem significatione Euripides in Hippolyto scribit:

Ὅδ' ὁ σεμνὸς ἐγὼ, καὶ θεοσέπτης,
Ὅδ' ὁ σωφροσύνη πάντας ὑπερέχων,
Προὔπλον ἐς αἶδιν εἰχω κατὰ κρείας
Ολέσας βίονταν.

*Ille ego castus ac in Deos pius,
Ille, qui continentia cunctos supero,*

Certe

*Certe ad inferos abeo, omnino
Deperdita vita,
id est, in statum defunctorum migro. Et paulo post:*

*Εἶθε με κειμάσιε τὸν δυσδαίμονα
Αἶδ' μέλαινα, νυκτερός τ' ἀνάγκη.*

Utinam me miserum consopiat

Plutonis (inferni) atra, nocturnaue necessitas.

Sic in Alcestide Eumelus Alcestidis filius, lugens mortem matris suæ:

ὦ μοι τύχας, μαῖα δὴ κἀτὰ

βέβηκεν, σὸν ἔτ' ἔστιν, ὦ

Πάτερ, ὑφ' ἀλίου,

Hei mihi propter calamitatem, mater jam ad in-

Abiit, non amplius est, ὦ (feros

Pater, sub sole.

Denique & Herculem in tragoedia ista, quam Herculem furem inscripsit, hoc modo loquentem introducit:

Ἦπ' κατῆλθον αὖθις εἰς ἄδ' μολών;

Εὐρυθέως διαυλον εἰς ἄδ' πάλιν;

Numnam redii iterum ad inferos,

Eurysthei reciprocam viam ad inferos profectus?

i. e. vitâ defunctus seu mortuis assimilatus?

§. IV.

Nec incommode status defunctorum ita appellari potuit. Cum enim Gentiles ductu luminis naturæ investigare aut intelligere nequirent, qualis status hominis mortem exciperet, & ubi anima post dissolutionem à corpore maneret, videntur statum illum in genere appellasse ἄδην, q. d. αἰδής vel αἰδής, h. e. status inspectabilis, invisibilis, qui oculis cerni non potest, hominique

minique per naturam fere est incognitus. Quanquam non omnes de origine vocis consentiunt. Plato enim in Cratylo ἄδω dici putat ἀπὸ τῶ πάντων τῶ καλὰ εἶδαι, quod noscat omnia pulchra. Credidit enim, eos, qui virtuti hic strenuam navassent operam, post mortem in statum lætum, pacatum & felicem transire. Hermogenes autem, teste Platone eodem loco, ἄδω dictum existimavit quasi τὸ αἰδὲς. Ὁ δὲ ἄδης, ait Socrates apud Platonem loco citato, οἱ πολλοὶ μὲν μοι δοκῶσι λαμβάνειν τὸ αἰδὲς πρὸς τὸ ὄνοματι τέτω. καὶ φ. βέλμωι τὸ ὄνομα, Πλῆτωνα καλεῶσιν αὐτόν, h. e. ἄδης multi interpretantur quasi τὸ αἰδὲς (invisibile, triste, tenebrosum) atque hoc nomen horrentes Plutonem vocitant. De Plutone verò hæc præmittit: τὸ ἢ πλῆτων, τὸ μὲν κτ' τὴν τῶ πλῆτῶ δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κατέβηεν αἰνέσαι ὁ πλῆτῶ, ἐπωνομάσθη. Plutonem verò quasi πλῆτῶ (divitiarum) datorem dicimus, quoniam divitiæ ex terræ visceribus eruntur. Consentit & Plutarchus in libello, an recte dictum sit, latenter esse vivendum, ubi ita scribit: ἄδω οἰομάσθαι, ὡς ἂν εἰς αἰδὲς καὶ ἀόρατον ἡμῶν, ὅταν διαλυθῶμεν, βαδίζόντων, Aden dicunt (Plutonem) quod nos, cum dissolvimur, eamus in id quod aspectui visuique est inaccessum. Spectant huc & illa Platonis iterum è Phædone sive dialogo de anima: ἢ ἡ ψυχὴ ἄρα τὸ αἰδὲς, τὸ εἰς πᾶν τὸν τόπον ἔσθ' οἰχόμενον χυναῖον καὶ καθαρόν καὶ αἰδῶν εἰς ἄδω, ὡς ἀληθῶς πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ φερόμενον Θεόν &c. Anima quæ invisibile quiddam est, in similem quendam aliumque locum migrat, excellentem, purum, invisibilem, in infernum, re vera ad bonum sapientemque Deum. Nempe derivarunt hi ἄδω ab α privativo & ιδῆν aoristo 2. verbi εἶδω video, à non videndo, quam originationem

nem probat & Eustathius initio Iliad. qui & *Atticorum* more vocem *ᾄδης* aspirari ibidem docet, cum aliàs non *ᾄδης* cum aspero, sed *ᾄδης* cum tenui spiritu, ordinarie dicendum fuisset. Quamvis ipse Plato, ut jam tum paulo ante innuimus, hic dissentiat. Ita enim ille ad Hermogenem, libro supra citato (nempe in Cratylo): καὶ τὸ γὰρ ὄνομα ὁ ᾄδης, ὡς Ἑρμόγενης, πολλὰ δὲ διὰ τὴν αἰδέως ἐπωνομάσθαι. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ εἰπεῖν τὰ καλὰ εἰδέναι, διὰ τὴν ὥστε ἐπωνομάσθαι ᾄδης ἐκλήθη, longe abest, O Hermogenes, ut nomen *ᾄδης* quasi *αἰδέως* sit dictum, imo ab eo trahitur quod est *εἰδέναι* (nosse) omnia pulchra, ex hoc à nominum conditore *ᾄδης* est nuncupatus. Aliis *ᾄδης* ita dicitur quasi *αἰδέως*, injucundus, ab ἡδω, *lætor*, in quo nihil sit ἡδὺ, *sua-ve*: qui propterea & Jota literæ & subscribere nolunt. Hinc Augustinus l. 12. de Gen. ad lit. c. 34. scribit: in Græca lingua origo nominis quo appellantur inferi, ex eo quod nihil *sua-ve* habeant, resonare perhibetur.

§. V.

Eadem verò est & vocis *Inferni* vel potius *Inferorum* (*Inferni* enim vocem substantivam in Cicerone & aliis ejus notæ scriptoribus non invenies) apud Latinos significatio. Sic Cicero orat. 22. quæ quarta est in Catilinam: *Itaque*, inquit, *ut aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos ejusmodi quædam illi antiqui supplicia impiis constituta esse voluerunt: quod videlicet intelligebant, his remotis, non esse mortem ipsam pertimescendam.* Et l. 1. de inventione n. 56: *In eo, quod in opinione positum est, hujusmodi sunt probabilia: impiis apud inferos pœnas esse præparatas, h. e. postquam ex hac vita discesserint.* Propertius:

B

Haud

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas:

Nudus ad infernas stulte veheris aquas,

i. e. nudus in statum mortuorum pervenies. Velleius Paterculus l. 2. histor. de Pompejo verba faciens: *Qui si ante biennium, quàm ad arma itum est, perfectis muneribus theatri, & aliorum operum, quæ ei circumdedit, gravissima tentatus valetudine decessisset in Campania — defuisset fortunæ destruendæ ejus locus; & , quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulisset ad inferos.* Florus l. 4. epit. rerum humanar. c. 8. de eodem Pompejo: *magni famam ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius, h. e. magnam magni ducis gloriam, etiam post mortem duraturam, sibi comparasset.* Papinius Statius l. 4. Thebaidos in argumento :

Nec non Tiresias infernas consulit umbras.

In quem locum ita Scholiastes vetus: *Infernas, i. e. infernales, stygias, tartareas. Omnia enim post mortem inferna & infernalia dicuntur, ut viventia superis ascribuntur.*

§. VI.

Neque dubium est quin iste, quem diximus, vocis ἄδης eique apud Latinos respondentis vocis inferorum sensus etiam in Scripturis obtineat. Autor libri Sap. c. 1. v. 13. 14: ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν — ὅτι ἄδης βασιλῆιον ἐστὶ γῆς. *Deus mortem non fecit — nec inferorum regnum est in terra, nempe ex institutione Dei.* Hoc vult dicere: non à Deo constitutum est, ut mors Regiam suam & quasi Basilicam (in Græco enim est βασιλῆιον, qua voce domus Regia proprie notatur, quemadmodum & Latinis Basilicæ olim dicebantur Regum habitacula) in terra figeret, h. e. in homines, quibus terram

terram incolendam dederat Deus, jus ac potestatem
 exerceret, sed à Satana & peccato, in quod ille induxit
 hominem, id provenit, sicut ipse diserte addit c. 2. v. 24:
invidia autem diaboli mors introiit in orbem terrarum,
 item v. 16: *impii verò manibus & sermonibus accersi-*
verunt mortem, amicam arbitrati eam. Cap. II. v. 1: *ὅτι*
ἐστὶν ἰασις ἐν πλῶτῃ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἐγνωσθή ὁ ἀναλύσας ἐξ
ᾧ, non est remedium adversus mortem hominis, nec
cognitus est ullus qui ab inferis reverterit, i. e. ex mor-
tuis. Baruch c. II. v. 17. 18: *ἐχ' οἱ περὶ τῶν ἐν τῷ ᾧ, ὧν*
ἐλήφθη τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀλάγχνων αὐτῶν, δώσουσι δόξαν
καὶ δικαίωμα τῷ κυρίῳ· ἀλλὰ ἡ ψυχὴ ἡ λυπευμένη ἐπ' τὸ μέγεθος
&c. *Non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus*
acceptus est à visceribus suis (ipsorum), dabunt hono-
rem & justificationem (laudem justitiæ) Domino, sed
anima quæ tristis est super magnitudinem mali &c. Ubi
 ἐν ᾧ aperte collocantur mortui. Cap. 3. v. 11: *τί θῆν*
Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν γῇ τῶν ἐθνῶν ἐπαλαιώθης; ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ συω-
μαίνθης τοῖς νεκροῖς; προσελογίσθης μὲν τῶν εἰς ᾧ. Vulg. *Quid est*
Israël quod in terra inimicorum es? in-veterasti in terra
aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum
descendentibus in infernum. Ubi descendentes in infer-
 num & mortui inter se permutantur. Siracides cap. IX.
 v. 15: *μὴ εὐδοκήσης ἐν εὐδοκίᾳ ἀσεβῶν, μνήσθῃς ὅτι ἕως ᾧ*
ὃ μὴ δικαιωθῶσιν, ne placeant tibi impiorum placita, me-
mento eos ad inferos usq., i. e. usque ad mortem, mi-
nime justos fore. Cap. XIV. v. 12: *μνήσθῃς, ὅτι θάνατος*
ὃ χρονίον, καὶ διαθήκη ᾧ ἔχ' ὑποδείχθῃ σοι, memento
mortem non tardare, & testamentum inferorum
(sive pactum cum inferis) non fuisse demonstratum
tibi, h. e. non esse tibi declaratum statum tempus,

quo ad inferos migrare, siue in statum mortuorum per-
venire debeas. Eod. cap. v. 16 : Δός καὶ λάβε, καὶ ἀγιά-
σον τὴν ψυχὴν σου, ὅτι σὺ ἐσὶν ἐν ᾧ αὐτὸς ζητῆσαι τρεφώ, *Da
Et accipe, Et sanctifica animam tuam, quoniam non est
apud inferos, h. e. in mortis statu, cur alimentum qua-
ras.* Cap. XLI. v. 7 : Ἐἴπε δέκα, εἴπε ἑκατὸν, εἴπε χίλια ἔτη,
σὺ ἐσὶν ἐν ᾧ αὐτὸς ἐλεγχμὸς ζωῆς, *siue decem, siue centum, siue
mille annos natus fueris, non est in inferno accusatio vi-
tæ, h. e. ubi in statum mortuorum ventum est, parum
refert, multos ne an paucos annos quis vixerit. Nemo
enim ex eo capite illic arguitur, sed quod annos suos,
siue multi illi fuerint, siue pauci, male collocaverit.*
Bene Junius & Tremellius in hunc locum : *Post mor-
tem non initur tecum ratio quantum vixeris, neq. tibi
vertetur crimini parum aut multum vixisse, sed male vi-
xisse te, Et male actæ vitæ ratio subducetur.* In primis
verò notabilis est locus qui occurrit c. XLIX. v. 5. ubi
inter alia miracula ab Elia patrata etiam hoc depræ-
dicat, quod mortuum (sepulchro nondum illatum) in
hanc vitam reduxerit ἐξ ᾧ αὐτὸς, i. e. ex mortis statu. ὁ
ἐγγράμμος, ait, νεκρὸν ἐκ θανάτου, καὶ ἐξ ᾧ αὐτὸς (al. addunt ψυχὴν)
ἐν λόγῳ ὑψίστου. Vulg. *Qui sustulisti mortuum ab inferis, de
sorte mortis, in verbo Domini Dei.* Vid. i. Reg. xvii.
v. 21. 22. Sic & c. LI. v. 7. Deo gratias agit Siracides,
quod è faucibus profundis inferni, ἐκ βάθους κοιλίας αὐτοῦ
(*ex profundo Orci ventre*, ut vertit Arias Montanus)
h. e. è statu & conditione mortis certissimæ, ipsum eri-
puisset. Ita enim ipsemet id exponit v. 8. cum ait :
ἦνεσεν (al. ἦλθισεν) ἕως θανάτου ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ ζωὴ μου ἦν σύνεργος
αὐτοῦ καὶ κάτω, *appropinqua verat ad mortem usq. anima mea,
Et vitæ mea appropinquans erat in inferno deorsum.* Libro
quo-

quoque III. Maccabæorum aliquoties vocabulum *ἄδης* hac significatione usurpatum occurrit. V. g. cap. IV. v. 7. de novis conjugibus dicitur, quod sub tyrannide Ptolemei Philopatoris, in florente ætate adolescentiæ, laqueis coronarum loco cervicibus implexi, pro convivio juvenilibusq; deliciis reliquos nuptiarum dies in lamentationibus degerint, *ὅθεν πόδας ἦδον τὸν ἄδιν ἐρῶντες καί-
μηνον*, jam ante pedes infernum positum videntes, id est, mortem. Et cap. V. x. 32. de Judæis narratur, quod, quum illud sibi ultimum vitæ momentum esse arbitrarentur, pronos unanimiter se ipsos prosternentes, & infantes ab uberibus seponentes, inclamaverint voce magna universitatis principem, supplicantes, ut apparitione illustri facta miseraretur ipsos jam ad portas inferorum constitutos, *ὅθεν πύλας ἄδης καθεστῶτας*.

§. VII.

Eadem significatio vocis *ἄδης* occurrit etiam in Novo Testamento, v. g. Luc. xvi, 23. ubi non minus pauper ille ac pius Lazarus *ἐν ἄδῃ* post obitum fuisse videtur, quàm dives impius, verum cum hoc discrimine, quod hic fuerit constitutus *ἐν βασάνοις*, in tormentis, ille verò *ἐν τοῖς κόλποις Ἐβραάμ*, in sinu Abraham, hoc est, in statu refrigerii, solatii & quietis. Lutherus quidem versiculum 23. hunc in modum transtulit: *Als er nun in der Hölle und in der Quaal war / hub er seine Augen auff / und sahe Abraham von ferne / und Lazarum in seinem Schoß.* Ubi vocabulum *Hölle* / Germanis ambiguum, vulgo pro Gehenna, sive loco tormentorum, accipitur, quasi nemo possit esse in inferno s. *ἄδῃ*, qui non simul sit in tormentis, quemadmodum vertit & Syrus :

וְכִי מִשְׁתַּנֵּק בְּשִׁיּוֹר אַחֲרָיו עֵינָיו מִן הַחֲקֵי
*torqueretur in inferno, sustulit oculos suos è longinquo
&c. Verum in Græco ita sonant verba, atque ita se
habet constructio: καὶ ἐν τῷ αἵδη ἐπάρας τὰς ὀφθαλμούς αὐτοῦ,
ὡπαρχῶν ἐν βασινοῖς, ὁρᾷ τὴν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζα-
ρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Quæ commodius forsan ita ver-
tas: Als er nun in der Hölle seine Augen aufshub / und
in der Quaal war / sah er Abraham von ferne / und La-
zarum in seinem Schoß. Ethiops: in inferno ele-
vit oculos suos, Et cum esset in cruciatu, vidit Abraham
è longinquo, Et Lazarum in sinu ejus. Ecce dives in
inferno elevans oculos suos, Abrahamum pariter vi-
det & Lazarum, ἀπὸ μακρόθεν quidem s. è longinquo, ve-
rùm ita tamen, ut inter Abrahamum Lazarumque in
sinu ejus constitutum, & inter locum in quo dives
erat, non nisi χάσμα μέγα, magnus aliquis hiatus (ut
ψ. 26. hujus capitis dicitur) intercesserit. Quo ipso
indicari videtur, quod & Abraham & Lazarus & dives
in inferno fuerint, cum eo tamen, quod jam dedimus,
discrimine. Non aliter sane multi ex Veteribus hunc
locum intellexerunt. Inde Chrysostomus homil. de
divite: *Audi vimus, inquit, quid utriq; in terra susti-
nuerint: videamus, quid utriq; eorum apud inferos pa-
tiantur.* Hieronymus epist. 25: *Et Abraham licet in
loco refrigerii, tamen apud inferos fuisse scribitur.*
Theophilus Antiochenus l. 4. allegoriarum in Johan-
nem: *In hoc, quod apud infernum Abrahamum videt
(dives), hæc subesse quibusdam ratio putatur, quod
omnes Sancti ante adventum Domini nostri Jesu Christi
ad inferna, licet ad refrigerii locum descendisse leguntur.*
Tertullianus lib. de idololatria c. 13: *Sic Et Lazarus*
apud*

apud inferos in sinu Abrahamæ refrigerium consecutus;
 contra dives in tormento ignis constitutus. Atque hinc
 & in Apocalypsi passim θάνατος & ἄδης conjunguntur.
 Veluti cap. i. v. 18: ἔχω τὰς κλεῖς τῆς ἄδης καὶ τῆς θανάτου (Syr.
 חַיִּיתָּהּ וְדִשְׁתָּהּ רְמוּתָּהּ וְחַיִּיתָּהּ) habeo claves mortis &
 inferni. Cap. xx. v. 13: ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης (מוֹתָהּ וְחַיִּיתָּהּ)
 ἔδωκαν τὰς ἐν αὐτοῖς νεκρὰς, Mors & infernus reddiderunt
 mortuos suos. v. 14: ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης ἐβλήθησαν εἰς τὸ
 λίμνῳ τῷ πυρὸς, Infernus & mors coniecti sunt in stagnum
 ignis. Syrus: וְמוֹתָהּ וְחַיִּיתָּהּ אֶתְרֵמְיוּ בְּהִי יִמְתָּהּ רְנוּרָהּ.
 Luth. Der Tod und die Hölle wurden geworffen in den
 feurigen Pful. Imo cap. vi. v. 8. ἄδης expresse sequi
 perhibetur Mortem. καὶ εἶδον, καὶ ἰδὼς ἵππον καὶ χλωρὸν, καὶ
 ὁ καθήμενος ἐπὶ αὐτοῦ ὄνομα αὐτοῦ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης ἀπολα-
 βῆς μετ' αὐτοῦ, & vidi, & ecce equus pallidus, & qui sede-
 bat super eum, nomen illi Mors (Syr. שָׁמַח לָהּ מוֹתָהּ):
 & Infernus (וְחַיִּיתָּהּ) sequitur eum. Ubi per Mortem
 ipse actus moriendi, per ἄδην autem status sequens
 designari videtur.

§. IIX.

Quod igitur Græci ἄδην, Latini Infernum dicunt,
 id Hebræis proprie videtur esse מוֹתָהּ. Consideremus
 omnia & singula Scripturæ loca, in quibus vox
 illa in Codice Hebræo usurpata occurrit (ex inductio-
 ne enim exemplorum & locorum parallelorum genui-
 na vocum significatio inter alia eruenda est) & rem ita
 se habere liquido constabit. Genes. xxxvii, 35. dicebat
 Patriarcha Israël de filio suo Iosepho, quem non sepul-
 tum, sed à bestia devoratum credebat: כִּי אֶרֶר
 אֶל בְּנֵי אֲבִירִי שְׂחָלָהּ descendam ad filium meum lugens
 in infernum. Hoc volebat dicere Patriarcha: moriar

in

in luctu hoc, in quem me vocavit triste illud deinter-
necione filii mei nuncium. Cap. XLII. §. 38: Si quidei
(Benjamino) adversitatis acciderit in terra ad quam
pergitis, descendere facietis canitiem meam cum dolore in
infernum, והורדתם את-שכתי ביגון שאולה, i. e. me ca-
num (Levit. XIX, 32.) five senem præ tristitia & mœ-
rore ante tempus diem obire sinetis, huiusque rei oc-
casionem quandam præbebitis. Vid. & Genes. XLIV.
§. 29. & 31. ubi eadem fere verba habentur. Num. XVI.
§. 28. & sequentibus: In hoc scietis, quod Dominus mi-
serit me. — Si consveta hominum morte interierint (sedi-
tiosi illi, Core, Dathan & Abiron) — non misit me Do-
minus. Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut
aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad il-
los pertinent, descenderintque viventes in infernum
(וירדו חיים שאולה), scietis quod blasphema-verint Do-
minum. Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est
terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, devora-
vit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eo-
rum, descenderuntque vivi in infernum (וירדו חיים
וכל-אשר להם חיים שאולה) operti humo, & perierunt
de medio multitudinis. LXX: καὶ κατίβησαν αὐτοὶ, καὶ πάντα
ὅσα ἦσαν αὐτοῖς, ζῶντες εἰς ἄβυσσόν, καὶ ἐκάλυψεν αὐτὰς ἡ γῆ &c.
Sensus est, Core, Dathan & Abiron (Abiram), cum
omnibus suis, non personis solum sed & rebus, vivos
(h. e. bene valentes, sanos & incolumes, nullo præce-
dente morbo) à terra fuisse absorptos, ita ut perso-
næ quidem illæ post factam dissolutionem animæ à
corpore revera in statum defunctorum & πῶς damna-
torum (quantum ad animam), tabernacula autem &
corpora horum hominum in voraginem quandam
subter-

subterraneam devenerint. *Uit enim cœlum dicitur non tantum habitaculum Dei, sed omnia quæ supra nos loca, stellarum, ævium &c. ita שאול infernus* (quando scilicet latius nonnihil, vel metaphorice & improprie, sumitur) *dicitur de omnibus locis quæ infra nos sunt, ut recte scribit doctissimus Anglus, Henricus Ainsworthus, apud Matthæum Polum in Synopsi Criticorum S. Vol. 2. pag. 626. edit. Londinensis. Deuteron. xxxii, 22: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, עד - שאול תחתית, bis in die unterste Hölle / ut bene vertit Lutherus. I. Sam. II. 4. 6: Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit, h. e. Dominus interficit quos vult, & vitæ restituit quos vult, Dominus est autor vitæ & necis. I. Reg. II, 6. David de Ioabo ad Salomonem dicebat: לא תורר שיבתו בשלם שאול, non deduces canos ejus in pace in infernum, h. e. non fines eum senio confectum mori morte naturali. Similiter de Simeï 9: והורדת את שיבתו ברם שאול, deduces canos ejus non sine sanguine ad inferos, i. e. curabis eum, quantumvis senem, interfici, ne inultum maneat crimen læsæ majestatis, quod in me commisit.*

§. IX.

Sequitur Psalmorum liber. Psalm. vi, 6: כי אין במוֹת זכרך בשאול מי יודה - לך: *Quoniam non est in morte memoria tui; in inferno* (h. e. statu mortis) *quis confitebitur tibi?* (nempe publice & in coetu Ecclesiæ, inter viventes, palam & in oculis omnium). Psalm. ix, 8: ישבו רשעים לשאולה כל-גוים שכחי אלהים,

Revertantur impii in infernum, omnes gentes quæ obli-
 tæ sunt Dei, i. e. perant, extinguantur, mori-
 antur. Psalm. XVI, 10: כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לַשְׁחָוָה :
לֹא תִתֵּן חַסְדְּךָ לְרֹאשׁוֹת שָׁחַר : *Non derelinques ani-*
mam meam in inferno: nec dabis Sanctum tuum videre
corruptionem, i. e. non relinques animam meam in
 eo statu, quo à corpore sit soluta, nec carnem meam
 in sepulchro putrescere permittes, sed exiguo admo-
 dum temporis spatio interjecto ex mortuis me rur-
 sum revocabis, animam conjungens cum corpore. LXX:
οὐ κατελείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, ἀδὲ δώσεις τὸν ἁγίον
σου εἰδέναι διαφθορῆς : Psalm. xix. 5. & 6: שִׁפְטֵי חַבְלֵי מוֹת
וְנוֹ חַבְלֵי שָׁחַל סִבְבוּנִי קִדְמוֹנֵי מוֹקְשֵׁי מוֹת : *Comprehen-*
derunt me dolores mortis — dolores inferni circumde-
runt me: præoccupaverunt me laquei mortis. LXX:
Περίεχον με ὠδῖνες θανάτου — ὠδῖνες αἵτις περιεκυκλώσαν με &c.
 ὠδῖνες (ut & Hebr. חבל Esai. lxvi, 7. & alibi) proprie
 dicuntur dolores illi, quibus mulier pariens ante par-
 tum cruciatur, quemadmodum observant Suidas &
 Hesychius in lexicis. Per metaphoram verò inde po-
 ro ita vocantur quivis dolores graves & intensi. ὠδῖ-
νές αἵτις autem sunt dolores hominem circumstantes in
 solutione animæ & corporis, quemadmodum Basilus
 loquitur in Psalm. cxv. Theodoretus in Psalm. xvii. eos
 exponit *pericula mortem afferentia.* Quemadmodum
 enim (pergit) dolores parturientium sunt prope ipsum
 partum, sic maxima discrimina ad mortem appropin-
 quant. Et Suidas scribit: *Inferni dolores vocantur*
calamitates, quæ faciunt, ut ad mortem accedamus.
 Non male Chaldaeus hunc locum מִקְרָבֵי מוֹת :
נֶפֶשׁ כֹּתֶמֶת דִּיתָבָא עַל כִּתְּבָרָא וְחֵיל לִית לָהּ דְּמִילָד וְהִיא
מִסְבָּנָא

ΩΩ
ΥΥ

ΩΩ
ΥΥ

ΩΩ
ΥΥ

מסכנא לממר , *circumdedit me angustia* , sicut dolor mulierem, quæ sedet in partu, & cui vis non est pariendi, quæque periclitatur ad mortem. Per dolores nempe inferni non alios intelligit Psaltes, quàm quos mors solet habere conjunctos, aut qui mortem præcedere solent, à quibus se liberatum esse prædicat, & Deo propterea gratias agit. Confer II. Sam. xxii, 6. ubi eadem fere verba repetuntur, nisi quod pro חבלי מות, *dolores mortis*, ibi est משברי מות, *fluctus mortis*. Psalm. xxx, 4: העלית מן שאול נפשי חיותני מיוררי בור: *eduxisti ab inferno animam meam: vivificasti me à descendantibus in lacum*, i. e. revocasti me quasi è morte ad vitam, conservasti me in vita, cum de illa jam desperarem. Ps. xxxi, 18: יהוה אל-אבושה כי קראתיך יבשו רשעים ידמו: לשאול, *Domine non confundar, quoniam invocavi te. Erubescant impii, & deducantur in infernum*, i. e. exscindantur. Psalm. xlix. 15. 16: כצאן לשאול שתו מות ירעם וירדו בם ישרים לבקר וצורם לבלות שאול מזבל לו: אך-אלהים יפרה-נפשי מיד שאול כי יקחני סלר:

Sicut oves in inferno positi sunt (Hebr. ponunt se, nempe impii, h. e. non aliter ad mortem tendunt quàm oves, nec magis de fine suo cogitant, æque moriuntur absque sapientia ac oves): *mors depascet eos. Et dominabuntur eorum justi in matutino* (h. e. in die iudicii s. resurrectione mortuorum. Alludi videtur ad tempus iudicii, quod erat aurora, Jer. xxi, 12.): *& auxilium eorum* (Hebr. rupes s. petra eorum, h. e. id cui tanquam petrae confisi fuerunt, robur, potentia & præsidium eorum) *veterascet* (deficiet, peribit) *in inferno à gloria eorum* (Hebr. ab habitaculo suo, h. e. ne sit habitaculum

lum ulli ipsorum ulterius, vel cuiusque illorum abeun-
 tis ex habitaculo suo). *Veruntamen Deus redimet ani-*
mam meam de manu inferi (h. e. è potestate mortis), *cum*
acceperit me. שאור hic est status mortuorum, ut exto-
 to contextu patet, qui agit de hominibus instar ovium
 gregatim & magno numero pereuntibus. Psalm. LV. 16.
 ישי מות עלימו ירדו שאור חיים כי רעות במגורם בקרבם:
Veniat mors (Hebr. exactorem agat) *super illos, &*
descendant in infernum viuentes. *Quoniam nequitia in*
habitaculis eorum, in medio eorum. Sensus est: Morian-
 tur morte subita, notabili & inconsueta, ut Core, Dathan
 & Abiram. Moriantur *viui*, i. e. non sentientes se mo-
 ri, bene fani & incolumes, nullo præcedente morbo.
 Explicat seipsum Psalter 24. ubi hæc habentur:
 ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לנ
 יחצו ימיהם, *Tu verò Deus deduces eos in puteum in-*
teritus. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies*
suos, h. e. morientur morte immatura, in flore æta-
 tis, quum per naturam diutius potuissent vivere. Psal.
 xcvi. 12. 13: הצלת נפשי משאור תחתיה, *eruisi ani-*
mam meam ex inferno inferiori, h. e. è morte certa &
 manifesta, è periculis mortis gravissimis & capitalibus.
 Psalm. xcix. 4: כי שבעה ברעות נפשי וחיי לשאור
 הגיעו נתשכתי עם יורדי בור הייתי כגבר אין אור:
 במתים חפשי וגו', *Repleta est malis anima mea, & vita*
mea inferno appropinquavit. *Æstimatus sum cum de-*
scendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adju-
torio (Hebr. cui non est fortitudo, virtus vel robur, h.
 e. sine virtute aut viribus), *inter mortuos liber* (se-
 motus, separatus, à negotiis & conversatione mundi).
 Sensus est: lethaliter ægroto, parum abest quin in sta-
 rum

tum mortis pervenerim. Theodoretus: *prope ipsam mortem sum tuoque auxilio indigeo.* Additur quidem *ψ. 6:*
 כמו חללים שכבי קבר אשר לא זכרתם עוד והמור מידך
 : כגורו, *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt.*
 Verum h. l. vocabulum קבר non videtur esse ἐξηγγελικόν
 שאול. Sic enim ταυτολογία aliqua foret in his verbis, &
 idem sensus diversis verbis non semel vel iterum, ut fieri
 solet להק. הענין, *ad corroborandū sensum* (quemadmodū
 loquuntur Rabbini), sed ter, imo quater, repeteretur.
 Sequitur enim: שתי בבור תחתיות במחשכים במצלות, *Posuerunt me* (posuisti me) *in lacu inferiori: in tenebrosis &*
in umbra mortis (Hebr. in profundis). Ubi vocabulum
 שאול Judæi antiquiores putant esse ἐξηγγελικόν &
 & de inferno accipiunt. Psalm. XCIX. *ψ. 49:*
 מי גבר יחיה ולא יראה מות ימלט נפשו מיר שאול סלור:
Quis vir est, qui vivat & non moriatur, qui eripiat
animam suam à violentia inferni? LXX: Τίς ἄνθρωπος ἀνθρῶ-
 πῶν ὅς τις ζήσεται καὶ σῶν ἔσται θάνατον, ῥύσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 ἐκ χειρὸς αἰῶν; Multi sane moriuntur, qui non sepeli-
 untur. שאול ergo h. l. non erit idem quod קבר. Psalm.
 cxvi. *ψ. 3.* eadem fere verba habentur, quæ ante è
 Psalm. 18. & 2. Sam. 22. adduximus. Quid autem per
 מצרי שאול, *angustias s. angores inferni*, intelligat, ipse
 Psalter indicat *ψ. 7. & 8.* ubi animam suam ita alloquitur:
 שובי נפשי למנוחכי כי יהוה גמל עליכי: כי חלצת נפשי
 ממוֹת אֶת-עֵינִי מִן-דִּמְעוֹן אֶת-רַגְלִי מִדָּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי
 : יהוה בארצות החיים, *Revertere anima mea in re-*
quiem tuam: quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit
(eripuisti) animam meam de morte, oculos meos à la-
crymis, pedes meos à lapsu. Placebo Domino in regione:

אנה אלך מרוחק ואנר : *vivorum. Psalm. cxxxix. v. 7* : מפניך אברה : אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך :
Quo ibo à Spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum (Hebr. *si stratum posuero in inferno*, h. e. in imis terræ latebris & quasi centro terræ) *ades. Scheol* interdum generalius sumitur pro omnibus illis locis quæ infra nos sunt, & Cœlo opponitur. Psalm. cxli, 6: *dispersa sunt ossa nostra secus infernum*, h. e. dispersa est omnis nostra virtus, debilitatæ & fractæ sunt vires nostræ, usque ad mortem, ut nihil supersit amplius, quàm ut anima corpus enervatum deferat, atque in alterum istum statum, quem post mortem obtinere solet, migret: in ea discrimina adducti sumus, ut proxime ad mortem accesserimus.

§. X.

Succedant Jobus, Proverbia, Ecclesiastes & Canticum Canticorum. Job. vii, 9: כלה ענן וילך כן יורד : שאל לא יעלה : לא ישוב עוד לביתו ולא יכירו עוד מקומו :
Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec revertetur ultra in domum suam, neq; cognoscat eum amplius locus ejus, h. e. qui semel mortuus est, non revertetur in vitam, subintell. *naturaliter*, vel *ante resurrectionem*, vel *ad similem vitam*, quam vixit in hoc seculo, mortalem nempe & corruptibilem. Job. xi, 7: גבהי שמים מה תפער : עמקה משאול מה תרע :
Excelsior cœlo est (sapientia Dei), *& quid facies? profundior inferno, & unde cognosces?* Ubi Scheol iterum Cœlo opponitur. Job. xiv, 13: מי יתן בשאול תצפנני תסתירני עת שוב אפר :
utinam apud inferos

inferos me custodiisses & abscondisses me, donec deservisset ira tua. Si optio mihi daretur, vult dicere, eligerem plane ad mortuos secedere, quàm in tam luctuosa vita commorari, dum tua remittat indignatio: libenter vitâ carerem toto cruciatus mei tempore. Job. xvii. 13. & sequentibus: *אם אקוה שאור ביתי בחשך ופרתי יצועי: ואיה אפו תקותי ותקותי מי ישורנה: ברי שאור תדרנה אם יתר על עפר נחר: Vulg. Si sustinero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum. — Ubi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam (expectationem) meam quis considerat? In profundissimum infernum descendunt omnia mea (Hebr. in vectes, membra vel ramos inferni, h. e. in ulnas & amplexum orci, explicante Coccejo, descendunt, nempe spes meæ): putasne saltem ibi erit requies mihi? [Vox *Nachath*, quæ est in Hebræo, vel quietem vel descensum significare potest. Lxx. videntur legisse *Nichath*, descendemus, verterunt enim: ἡ οὐνοῦ μαδὸν ἐπὶ χῶματ' κατὰ θρόνους; Junius & Tremellius: Siquidem pariter in pulvere descensus earum futurus est]. Sensus est: Non est quod restitutionem illam, quam vos mihi pollicemini, expectem: omnibus enim mors subeunda est, indeque nec ego aliud, quod expectem, habeo, quàm ut & ipse tandem in defunctorum statum perveniam. Omnes spes meæ erunt frustraneæ, quia mox moriar. Vers. 14. quidem additur: *לשחת קראתי אתה אבי Putredini [foveæ] dixi, Pater meus es, Mater mea & soror mea, vermibus. Verùm exinde nondum sequi videtur, שאור proprie esse idem quod קבר sepulchrum. Job xxi, 13: יבלו בטוב ימיהם וברגע שאור יחתו Ducunt (impii) in bonis dies suos**

suos, & in puncto ad inferna descendunt, i. e. subito moriuntur, extinguuntur. In Hebræo est יכלו, pro quo יכלו legendum esse, Masorethæ notant. Job. xxiv, 9. ציה גם הם יגזלו מימי שלג שאול חטאו: Ut sic-
citas, etiam æstus, arripiunt aquas nivales, ita infernus eos qui peccarunt, h. e. ut siccitas absumit & quasi ab-
forbet aquas nivis, quas calor celerrime, hominibus vix observantibus, dissolverat, ita mors repente eos
qui sine Dei cura & cultu vixerunt, sine sensu ac ob-
servatione rapit. Vel: Ut nix non ante liquefcit, quàm
æstus cum siccitate superveniens eam absumferit, sic
improbi ad mortem usque impune peccant, repente
etiam & sine cruciatu moriuntur. Job. xxvi, 6. שום
שאול נגדו ואין כסות לאברו *Nudus est infernus coram*
illo (nempe Deo) & nullum est operimentum perditioni.
Conjunguntur hic שאול & אברו, quemadmodum Job.
xxiix, 22. אברו ומות.

§. XI.

בלעם כשאול חיים ותמימים: Proverb. I, 12: כיורדי בור: *Deglutiamus eum* [Hebr. eos, nempe innocentes] *sicut infernus, viventem* [viventes], *& integrum* [integros] *quasi descendentem* [descendentes] *in lacum.* Notatur aviditas hac phrasi, & alluditur ad poenam Coræ, Dathan & Abiram, qui à terra, cum omnibus suis, vivi absorpti, subito perierunt, ut nullibi in terris reperirentur amplius. Proverb. v, 5: רגליה יורדות מות שאול צעריה יתמכו: *Pedes ejus* (sc. alienæ s. extraneæ, h. e. adulteræ) *descendunt in mortem, & ad inferos gressus ejus penetrant, h. e. ad mortem & exitium ducunt, tum corporis tum animæ. Proverb. vii, 27: דרכי שאול ביתה יורדור*

אל — חררי — מור — : *Via inferi domus ejus* [adulteræ iterum], *penetrantes interiora mortis*, h. e. consuetudo mulieris adulteræ mortem affert certissimam, non corporalem solum & externam, sed & spirituales s. æternam. Proverb. ix, 8: ולא ידע כִּי־רפאים שם בעמקי, שאול קראה, *Ignorat ille* (simplex, vel juvenis qui aquas furtivas bibit) *expertes vitæ illic esse, in profundis inferni* (h. e. præsentissimis periculis mortis) *invitados ab ea* (muliere adultera). Proverb. xv, 11: שאול, *Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?* h. e. Dominus videt quid defuncti agant in statu mortuorum, cur non quid homines in terra? Proverb. xv, 24: ארח חיים למעלה למשכיל למען סוד, משאול מטר: *Via vitæ sursum ducit prudentem, ut deflectat ab inferis qui deorsum sunt* (Hebr. *ab inferno infra*, h. e. inferiore, ut Proverb. 3, 25: à pavore subito, i. e. subitaneo. Nehem. 2, 12: *homines parum*, i. e. pauci). Scheol viæ vitæ opponitur, non alia de causa, nisi quia statum designat mortuorum. Homo sapiens, vult dicere, in omnibus actionibus suis Deum respicit, ut à periculis mortis servetur, non corporis solum sed & animæ. Proverb. xxiii. 13, 14: אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט לא ימות: אתה בשבט תבנו ונפשו משאול, *Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim* (quamvis enim) *percusseris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Sensus est: Si ferulâ percusseris puerum delinquentem, frugi hominem eum efficies, qui se ipsum turpiter vivendo in vitæ periculum non conjiciat, sed cum honestate potius ad annos satis longos vitam suam

protrahat: castigando eum efficies, ut à scelere aver-
tatur, ob quod morte plecti potuit, non temporali
solum, sed & æterna. Lxx: *לֹא יִשָּׁחַד אִישׁ עַל שְׁנֵי אֲדָמָה*,
animam ejus à morte erues. Proverb. xxvii, 20. *שְׁנֵי אֲדָמָה*
Infernus & perditio nunquam sa-
turantur. Cap. xxx. *לֹא תִשְׂבַּע הָאָרֶץ אֶרְבָּעָה*:
לֹא תִשְׂבַּע הָאָרֶץ אֶרְבָּעָה: *לֹא תִשְׂבַּע הָאָרֶץ אֶרְבָּעָה*
Tria sunt quæ non satiantur, imo
quatuor sunt quæ non dicunt, Sufficit: Infernus & os
vulvæ; (Hebr. *occlusio uteri*, h. e. uterus occlusus s. ste-
rilis) *terra non satiatur aquis, & ignis non dicit, Suffi-*
cit. Status mortuorum Hebræis dicitur *שְׁנֵי אֲדָמָה*, à
petendo, expetendo, quia nunquam satiatur, sed sem-
per expetit. Eodem sensu regnum Ditis *insatiabile* vo-
cant Poëtæ. Ecclesiastes cap. ix. *כָּל אֲשֶׁר תַּמְצֵא*:
יָדָךְ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחִשְׁבֹּן וְדַעַת וְחִכְמָה:
Omne quod invenerit ma-
nus tua ad faciendum, secundum vires tuas fac: quia
non est opus, nec cogitatio, nec scientia, nec sapientia,
apud inferos, quò tu properas. Post mortem, vult di-
cere, non supererit tibi amplius occasio deliberandi,
operandi, Deumque promerendi: nihil eorum quæ
hic aguntur, post mortem agere poteris. Quæcun-
que ergo tibi honestæ hilaritatis & bene operandi
occasio inciderit, eam, dum vivis, arripe. Hieronymus
in commentario: *Fac quodcumq; nunc potes, & labora:*
quia cum ad infernum descenderis, locus non erit pœni-
tentiæ. Canticum Canticor. c. iix. *שִׁמְנֵי כַחֲוֹתָם*:
עַל לִבִּי כַחֲוֹתָם עַל זְרוּעִי כִּי עֲזָה כַּמֹּת אֶהְיֶה קְשִׁירָה
Pone me ut signaculum super cor tuum, ut
signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors
dilectio:

dilectio: dura sicut infernus æmulatio. Coniunguntur iterum מות & שאול. Sensus est: Insuperabilis est amor meus, ut mors, quæ omnia vincit (Eccl. 8, 8.): tenax est hic amor meus, nec unquam dimittit, quod semel arripuit.

§. XII.

Restant Prophetarum libri. Esai. V. ̄. 11. & sequentibus: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sedandam, & potandum usq; ad vesperam, ut vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, eo quod non habuerit scientiam, & viri gloriæ eius sunt viri famis: & multitudo eius arida siti. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum præter morem: & descendet decorus eius, & multitudo eius, & turba eius, & lætus in ea.* לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לכלי חק וירד הדורה והמורה: ושאוכה ועלו בה: Sensus est: Quia voluptati ac deliciis se dedit populus, ideo decrevit Deus horrendâ strage aut fame immensâ internecionem ei accelerare, ut è regione viventium in defunctorum statum migrant magno numero, non plebei saltem, sed & nobiles ac divites & potentes, tanta aviditate expetente eos veluti morte, ac ipsi opsonia opipara expetierant ac voraverant. Bene Hieronymus in commentar. ad h. l: *Infernus animam habere dicitur, non quod animal sit juxta errorem quorundam, sed quod verbis humanæ consuetudinis rerum insensibilium exprimamus affectum, quod insatiabilis sit, & nunquam mortuorum multitudine compleatur.* Et Theodoretus: *multitudinem mortuorum his*

verbis declaravit, per *משפחת המות* mortem nobis repræ-
sentans velut cetum quendam, qui os continuo apertum
habeat, & transmissos mortuos incessanter absorbeat.
Esai. vii. &. ii: Pete tibi signum à Domino Deo tuo
in profundum inferni, si ve in excelsum supra. In Hebr. est:
העמק שאלה או הגבה למעלה, profundum fac petendo,
aut exalta sursum, h. e. è profundis pete aut ex rebus
altissimis, ut verterunt Junius & Tremellius. Vox
שאלה Scheála, formulâ unius puncti variatâ, posset
esse pro *שאלה* Scheóla. Ita sane videntur legisse inter-
pretes Græci, Symmachus, Aquila & Theodotion.
Verterunt enim: βάθυνον εἰς ᾅδου, profunda in infernum.
Lxx: εἰς βάθος, ἢ εἰς ὑψος. Opponitur nempe *שאלה*
למעלה sursum, atque adeo *שאלה* idem h. l. erit
quod *deorsum*, prout *שמים* *שאלה* interdum opponi,
jam tum supra aliquoties vidimus. Esai. xiv. & 3. &
sequentibus: Et erit in die illa, cum requiem dederit
tibi Deus — sumes parabolam istam contra Regem Baby-
lonis & dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tri-
butum? (Hebr. *מרהבה* aurea, subintell. urbs, vel res-
publica, vel pensio aurea, tributum aureum) Contri-
vit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium
— Conquievit & siluit omnis terra, gavisæ est & exul-
tauit: abietes quoq; lætæ sunt super te, & cedri Liba-
ni. Ex quo dormisti (*שכבת* occubuiisti), non ascendit
qui succidat nos. Infernus subter conturbatus in occur-
sum adventus tui (*שאלה רגזה לך לקראת בואך*), susci-
tauit tibi gigantes (*רפאים* mortuos), omnes principes
(Hebr. *עתורי* hirci, arietes, qui totum gregem præce-
dunt & regunt: metaph. duces) terræ surrexerunt
(*הקים* surgere fecit) de solis suis, omnes principes (Reges)
nationum.

nationum. *Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu* [etiam tu, qui te immortalem credebas] *vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. Detracta est ad inferos superbia tua* (הורר שאול גאון i. e. tecum periit) *subter te* (licet insepulto, ut deinde sequitur) *sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. — Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraberis* (אך אל — שאול תורר) *in profundum laci* (אל ירכתי — בור) *ad latera foveæ s. laci). — Omnes Reges gentium universi dormierunt in gloria* (gloriose ocubuerunt) *vir* (quisque) *in domo sua. Tu autem projectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum* (In Hebr. est: ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבש הרגים: *Tu autem projectus es de sepulchro tuo ut surculus abominandus, ut vestimentum interfectorum, onustorum crebris ictibus gladii, qui descenderunt ad lapides foveæ, ut cadaver conculcatum). Non habebis consortium neq; cum eis in sepultura* (תחר אתם בקבורה) *non unies, vel conjunges, te cum eis in sepultura, h. e. non eris illis similis honore sepulturæ). Elegans est* *πρωτοπρωια*, qua Propheta introducit Reges mortuos (cum dignitate quam olim habuere) Babylonium collapsum alloquentes, eidemque ad se adventanti obviam procedentes [ut eum honore sed quo dignus est afficiant]

gratulantes ei quasi adventum, & lætantes, quod tan-
 tus Rex ipsis fuerit adæquatus, q. d. Non solum vi-
 vis mors ipsius, sed etiam mortuis, jucunda erit. Esai.
 xxix. 15: כִּרְתָנוּ בְרִית אֶת-מוֹת וְעַם-שְׂאוֹל עָשִׂינוּ חֻזָּה :
Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno feci-
mus pactum. Vox חֻזָּה, quæ est in Hebræo, vel vi-
 sionem s. provisionem, vel terminum significare po-
 test, ut sit à חֹזַן, quæ vox Arab. terminum significat,
 prout & Hebr. מַחֲוֹ pro termino vel portu usurpatur
 Psalm. cvii, 30. Chaldæus vertit שְׁלָמָה, pacem. Sensus
 est: Non timemus mortem, quam minaris, non ve-
 niet illa super nos: præscripsimus morti terminum,
 quem non transeat, vel ne ad nos accedat. Eodem cap.
 18: וְכָפַר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת וְחֻזְתְּכֶם אֶת שְׂאוֹל לֹא תִקֹּם :
Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum
(provisio vestra) cum inferno non stabit, i. e. omnino
moriemini. Esai. xxxix. 10. 11: בְּרַמִּי יָמֵי אֲלֹכָהּ וּבְשַׁעְרֵי שְׂאוֹל פָּסַדְתִּי יֹתֵר שְׁנוֹתַי : אִמַּרְתִּי לֹא-אֲרֹאֶה יְהוָה יְהוָה בָּאָרֶץ :
In dimidio (Hebr. in excisione vel præcissione, metaphora ducta
 à textoribus, qui, quum telam absolverunt, rescin-
 dunt eam à jugo) *dierum meorum vadam ad portas inferi:*
quæsi vi (Hebr. fit ut desiderem, carere factus sum, h. e.
 privatus sum) *residuum (residuo) annorum meorum.*
Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viven-
tium, non aspiciam hominem ultra, & habitatorem
quietis (rectius Jun. & Tremellius: *inter habitatores*
mundi). Sensus est: moriar morte immatura, in flore
 ætatis meæ. Vers. 18: כִּי-לֹא שְׂאוֹל תּוֹדֵךְ מוֹת יִהְיֶה לְךָ : לֹא יִשְׁבְּרוּ יוֹרְדֵי-בֹר אֶל-אֲמַתְךָ : חַי חַי הוּא יוֹדֵךְ כְּמוֹנִי
Quia non infernus con-
fitebitur

fitabitur tibi (celebrabit te), neq; mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Vivens vivens ipse confitebitur tibi (celebrabit te), sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam. Sensus est: Laus tua per mortuos non celebratur, sed ad viventes omnino hoc pertinet. Theodoretus in comm. Qui semel mortui sunt, & in portis inferorum tenentur, desistunt laudes Dei celebrare. Nihil enim quicquam his quæ operati sunt, possunt adjicere, sed manent potius, in quibus relictæ sunt, & generalis judicii tempus expectant. Esai. LVII, 9: ותשלהו צירך עד־מרחוק ותשפילי עד־שאול, Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usq; ad inferos, h. e. profundissime, valde, supra modum.

§. XIII.

Ezech. xxxi. 15: כה־אמר אדני יהוה ביום רדתו: שאלה האכלתי כסתי עליו את־תהום ואמנע בהרותיו ויכלאו מים רבים ואקדר עליו לבנות וכל־עצי השדה עליו: Hæc dicit Dominus Deus (de Pharaone Rege Ægypti): In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abyssu (operui super ipsum, vel propter ipsum, abyssum, i. e. ingentem fluminum abundantiam. Operire se est lugentium) & prohibui flumina ejus, & coërcui aquas multas (Hebr. & prohibita sunt aquæ multæ: per aquas populos intellige) contristatus est super eum Libanus (Hebr. atratum reddidi propter eum Libanum), & omnia ligna agri (h. e. alii viri principes & nobiles) concussa sunt (Hebr. defectum, lassum, h. e. deficiunt, fatigata sunt. Jun. & Tremell. omnibus arboribus agri propter eum fuit defectio animi). Sensus est: Ob cædem hujus Regis omnes ejus amicos totumque ipsius regnum feci lugere, omnes alii Reges, audito

audito hoc nuncio, terrore concussi sunt. Vers. 16. 17:
מקור מפלתו הרעשתי גוים בהורדי אותו שאלה את יורדי
בור וינחמו בארץ תחתית כל עצי ערן וגו' גם הם אתו
ירדו שאלה אל חללי חרב *A sonitu ruinæ ejus commo-*
vi gentes, cum deducerem eum ad infernum cum his qui
descendebant in lacum: & consolata sunt (consolatio-
nem acceperunt) *in terra infima omnia ligna volupta-*
tis. — Nam & ipsi (ipsæ, nempe arbores, h. e. alii viri
principes ac nobiles) *cum eo descendunt ad infernum*
ad interfectos gladio &c. Sensus est: eâdem ruinâ impli-
cati fuerunt & reliqui, ac cum illo in eodem exitio suc-
cubuerunt, similis exitus eos mansit. Ezech xxxii, 21:
יזכרו לו אלי גבורים מתוך שאור את עזריו ירדו שכבו
הערלים חללי חרב, *Loquentur ei* (nempe Regi Ægypti)
potentissimi robustissimorum (fortiores quique, Reges &
principes) *de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus*
(gentibus auxiliaribus) descenderunt, & dormierunt in-
circumcisi, interfecti gladio [h. e. qui in impietate sua
mortui sunt]. Vers. 27: ולא ישכבו את גבורים גופלים
מערים אשר ירדו שאור בכלי מלחמתם ויתנו את
ראשיהם וגו' *Et non dormient cum fortibus,*
cadentibusq; & incircumcisis (Hebr. qui ceciderunt ex
incircumcisis) *qui descenderunt ad infernum cum armis*
suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis &c. h. e.
non morientur ut incircumcisi illi, qui fortiter pugnan-
tes ac tenentes arma sua in ipso prælio gloriose oc-
cubuerunt, armorumque suorum usum quasi abdica-
runt, instar militum cubitum euntium. Alii legunt
interrogative: *& non cubaturi essent?* i. e. omnino cu-
baturi sunt.

§. XIV.

מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְרָם מִמּוֹת אֲנֹכִי אֲהִי : 14: Hofe. xiii, *De manu inferorum redimam eos, à morte vindicabo eos. Ero mors tua (pestes tuæ) O mors, morsus tuus (exitium tuum) ero inferne.* (Vid. 1. Cor. xv. v. 53. 54. 55). Amos ix. v. 2. 3: אִם-יִחְתְּרוּ בְּשְׂאוֹל : *Si descenderint usq; ad infernum* (Hebr. si foderint, subintell. latituri, in inferno), *inde manus mea educet eos: & si ascenderint usq; in cælum, inde detrahā* (descendere faciam, h.e. detrudam vel dejiciam) *eos.* Scheól hic notat loca subterranea & abstrusissima: verbum fodiendi autem studiosam & accuratam occultationem. Sensus est: Quoquo se verterint, præsens illis exitium intentabo. Jonæ II. v. 3. & sequentibus: אֶל-יְהוָה וַיַּעֲבִדֵנִי מִבֶּטֶן שְׂאוֹל שׁוֹעֲתִי שְׁמַעַת קוֹלִי : וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבִּי יָמִים וָגו' אֶפְפוֹנִי מִיָּם עַד-נֶפֶשׁ תְּהוֹם וְסוֹכְבֵנִי סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי : לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרַחֲיָה בַעֲדִי : *Clamavi de tribulatione (angustia) mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi* (h.e. de ventre piscis, qui erat mihi instar inferni, in quo sentiebam dolores infernales, h.e. mortis, vel, *è ventre inferi*, idem est q. d. è præsentissimis periculis mortis certissimæ) *clama- vi, & exaudisti vocem meam. Et projecisti me in profundum in corde* (in cor, h. e. medium vel partem intimam) *maris.* — *Circundederunt me aquæ usq; ad ani- mam* (h. e. ad summum usque vitæ periculum, ad ani- mæ usque exitum) *abyssus valla vit me, pelagus ope- ruit caput meum* (Hebr. alga alligata erat capiti meo), *Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluderunt*

runt me in æternum (h. e. videbatur terra mihi pessu-
 los suos obdidisse, ne in eam redirem) *⁊ sublevabis*
 (at sublevasti, eduxisti) *de corruptione vitam meam,*
Domine Deus meus. Habac. II, 5: *הרחיב כשאוֹל נפשו וְהוּא כמות וְלֹא יִשְׁבַּע וַיֵּאָסֶף אֱלֹהֵי כָל־הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֱלֹהֵי כָל־הָעַמִּים:*
Dilatavit quasi infernus animam suam
 (h. e. desiderium, cupiditatem suam) *⁊ ipse quasi*
mors, ⁊ non adimpletur (fatiatur): *⁊ congregavit ad*
se omnes gentes, ⁊ coaceruavit ad se omnes populos.
 Sensus est: Vir superbus (qualis est Rex Babyloniorum)
 insatiabili quadam laborat regnandi terminosque suos
 dilatandi cupiditate.

§. XV.

Hæc sunt loca illa [non plura nec pauciora] in
 quibus vocabulum *שְׂאוֹל* in Codice Hebræo usurpatum
 reperies. Quibus omnibus & singulis probe confide-
 ratis, cuivis, ni fallor, ad oculum patebit, nullum eo-
 rum (excepto forsan uno vel altero, de quo tamen ad-
 huc dubitari potest) de Sepulchro necessariò esse intel-
 ligendum (Dico *necessario*: non pauca enim, si primo
 intuitu rem consideres, non incommode de eodem,
 dummodo cætera forent paria, intelligi & accipi pos-
 se, non negaverim) multa contra ita esse comparata,
 ut de Sepulchro nullo modo intelligi possint nec de-
 beant. Loquuntur illa omnia vel in genere de obscu-
 ro, abscondito & ab omni hominum viventium con-
 sortio ordinarie remoto quodam loco (qualis Græcis
 erat *ᾅδης*), eoque omnium infimo (qualis est profun-
 ditas maris, vel potius, venter ceti in profundo ma-
 ris, inferiores partes terræ, abyssus seu vorago quæ-
 dam subterranea, & similia) vel in specie, & quidem
 magis,

magis, ut videtur, proprie, de loco illo, vel potius statu, qui hominem excipit post mortem. Neq; verò aliter veteres etiam Hebræorum Magistri vocabulo שְׁאוּל, ejusq; synonymis, interdum usi fuerunt. In Bereschith Rabba, qui est commentarius allegoricus in Genesin, à Rabba bar Nachmoni circa annum Christi 300. (ut videtur) concinnatus, super illud Genes. 2: אלה תולדות השמים והארץ בהבראם *istæ sunt generationes cœli & terræ in creatione sua*, inter alia ita scriptum reperimus: אֲרָ אֲבָהוּ אֶרֶץ בְּהָא בְּרָאם הוּא עוֹלָם הִיא נִבְרָא בְּהָא וְמָה הָא זֶה סְתוּם מְכֹל צָרָדִיו וּפְתוּחַ מַלְמָטָה רִמּוֹ שֶׁכֶּל הַמֵּתִים יוֹרְדִים לְשָׁאוּל וְעוֹקְצוֹ הַזֶּה שֶׁל מַעְלָה רִמּוֹ שֶׁהֵן עֲתִידִין לַעֲלוֹת *Dixit R. Abhu, cum litera ה creavit illa [Deus]. Mundus iste cum ה creatus est. Et sicut hæc litera ה clausa est ex omni parte sua, & inferius aperta, per hoc indicat, quod omnes mortui sunt descendentes ad infernum. Ille verò apex qui sursum tendit in ea, indicio est, quod ipsi ascensuri sunt inde. Fenestra autem in ejus latere indicat viros pœnitentiæ.* Nota Judæos dicere, Mundum hunc [העולם הזה] creatum esse cum litera ה, seculum verò futurum [העולם הבא] cum lit. י, motos illo Esai. 26, 4: *[h. e. ut illi explicant, quia cum ה formavit Dominus secula]* ubi nomen *Jah*, quod est unum è nominibus divinis, per Joh & He scribitur. Gemina his habentur in Midrasch Tillim [sive commentario allegorico in Psalmos] super illud Psalm. 114. א. 1: *in exitu Israël de Ægypto:* מָה עֶסֶק שֶׁל הָא פְּתוּחָה לַמַּטָּה וְסְתוּמָה מִכָּל צָרָדִיה כִּךְ הָעוֹלָם הַזֶּה כֹּל מִי שֶׁנִּבְרָא בּוֹ יוֹרְדִין לְשָׁאוּל וְאוֹתָהּ הַעֲקִיצָה

Quid est negotium literæ
 quemadmodum dispositio hujus literæ aperta est infe-
 rius, & clausa ex omnibus lateribus ejus; sic seculum istud:
 Quicunque creati sunt in eo, descendunt in infernum. Illud
 verò erectum quod est in ea, significat vivificationem
 mortuorum. Midrasch Koheleth (h. e. commentar.
 allegor. in Ecclesiasten) super illud Ecclesiast. 1, 7:
 כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא
 omnia flumina vadunt ad mare, & mare non est plenum:
 כל המתים אינן נכנסין אל השאול והשאול אינו מתמלא
 Omnes mortui non
 intrant nisi in infernum, & infernus nunquam implebi-
 bitur, sicut dictum est (Proverb. 27, 20.) infernus &
 perditio non satiantur. Rursus Midrasch Tillim super
 illud Psalm. 104. א. 33: *cantabo Domino in vita mea:*
 יהודה חר מנהון אמ' אלו יהודה חר מנהון אמ' אלו
 אדם נתון תחת צירו של דלת כדי להנצל מן המיתה אינו
 נצל ואחרינה אמר אלו נתון לשוני תחת צירו של דלת כדי
 להנצל מן שאול אינו נצל *R. Jannai & R. Juda. Unus*
horum dixit, Si homo poneret se ipsum sub cardine por-
tæ, ut liberaretur à morte, non liberaretur. Alter verò
dixit, Si homo poneret linguam suam sub cardine porte,
ut per hoc posset infernum evadere, non tamen evaderet.
 Talmud Babylonicum Massecheth Schabbath cap. 23:
 אלו ואלו לדומה במסרין הללו יש להן מנוח והללו אין להן
 מנוח *Hi & illi* (hæ & illæ, tum animæ justorum,
 tum impiorum, tum mediorum) *detruduntur in infer-*
num dictum Duma sive silentium. Illi sunt in re-
quie: alii verò non versantur in requie. fol. 152. b.
 edit. Basil.

Non est ut dicas, Judæos illos antiquiores in locis adductis per שְׁאוֹל intelligere Sepulchrum. Ut enim silentio prætereamus, falsum esse quod omnes mortui descendant in sepulchrum, quum integræ nationes fuerint, quæ mortuos suos non sepeliverunt, expresse in Bereschith Rabba super illud Genes. 24, 67. וַיָּבִיאהָ יִצְחָק הָאֵהָלָה & *superinduxit illam Isaac in tabernaculum*, dicitur, Scheól esse unum è nominibus Gehennæ. Verba ipsa adscribemus: שְׁבַע שְׁמֵתָם לְגִיהֵנָם שְׁאוֹל גִּיהֵנָם בְּאֵר שַׁחַת דּוֹמָה טִיט הַיּוֹן צִלְמוֹת אֶרֶץ הַתַּחְתִּיּוֹת *Septem nominibus nominatur Gebenna, dicitur quippe Scheól, Gebenna, Puteus corruptionis, Silentium, Lutum fæcis, Umbra mortis, & Terra infima.* Idem dicitur in Midrasch Tillim super illud Psalm. 49, 3: *etiam filii hominum, etiam filii viri &c.* Et in Talmud Babylon. Cod. Erubhin f. de mixtionibus cap. 2. fol. 19. a. edit. Cracov. hæc habentur: א' ר' יהושע בן לוי שבעה שמות יש לגיהנם ואלו הן שְׁאוֹל וְאֶבְרוֹן וְבֵּאֵר שַׁחַת וְבוֹר שְׁאוֹן וְטִיט הַיּוֹן וְצִלְמוֹת וְאֶרֶץ הַתַּחְתִּיּוֹת שְׁאוֹל דְּכָתִיב מִבְּטֵן שְׁאוֹל שְׂוִיעֲתִי שְׁמַעַת קוֹלִי אֶבְרוֹן דְּכָתִיב הִיסוּפָר בְּקִבְרָה חֶסֶד וְאֶמוּנָתְךָ בְּאֶבְרוֹן בְּאֵר שַׁחַת דְּכָתִיב כִּי לֹא תַעֲזוֹב נַפְשִׁי לְשְׁאוֹל וְלֹא תִתֵּן חֶסֶד לְרֵאוֹת שַׁחַת וְבוֹר שְׁאוֹן וְטִיט הַיּוֹן דְּכָתִיב וַיַּעֲלֵנִי מִבוֹר שְׁאוֹן וְטִיט הַיּוֹן וְצִלְמוֹת דְּכָתִיב יוֹשְׁבֵי חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וְגו' *Dixit R. Josua filius Levi, Septem nomina sunt Gehennæ, suntq; hæc, Scheól, Perditio, Puteus corruptionis, Puteus tumultus, Lutum fæcis, Umbra mortis, & Terra infima.* Scheól quidem, sicut dictum est (Jon. 2, 3.) *de ventre inferni clamaui, & exaudisti vocem meam.* Perditio autem, sicut dictum est (Psalm. 88, 12.) *Nunquid narrabitur*

912.
inferorum nihil aliud intelligi videtur quàm potestas
mortis. Quo sensu & Euripides in Hippolyto scribit :

— ὅς γδ οἶδ' αἰεὶ ὡγυῖας πόλιν

Αἶδω, φάσκει δὲ λοίσθιον βλέπων τόδε,

— *Nescit enim apertas portas*

Inferni, & se videre hunc postremum diem,

i. e. ignorat, se jam in ditionem seu potestatem mor-
tis perventurum. Aut certe portas mortis Servator
vocat id omne, quo Satanas, qui potestatem mortis
habet Hebr. 2, 14. regnum suum, quod cum regno
mortis idem est, it stabilitum, quò pertinent omnis
generis peccata, hæreses, blandimenta voluptatum,
persecutiones, schismata, variæ technæ, & molitio-
nes. Nam & apud Hebræos olim procures civitatis
ad portas urbis conveniebant, ibique consilia de re-
gno stabiliendo agitabant : & adhuc hodie præcipua
urbis præsidia circa illas solent collocari. *Portæ inferi
portæ mortis sunt. — Quæ autem sunt portæ mortis, i. e.
inferi, nisi singula quæq; peccata?* ait Ambrosius l. 6.
comment. in Luc. ix. Et Chrysostomus ad Matth. xvi:
*Christus super confessione Petri sic fundavit Ecclesiam,
ut nullum periculum, neq; mors ipsa, eam possit superare.*
Actor. ii. v. 24: *Quem (Jesum Nazarenum) Deus
suscitavit, solutis doloribus mortis* (λύσας τὰς ὀδύναις τῆς
θανάτου), quatenus impossibile erat teneri illum ab ea. Sy-
rus transtulit: אלהא דין אקומה ושרא חבליה רשיור מטל
— דלה משכחא הותי דנתתחר בה בשיור *Deus autem ex-
citavit eum, & solvit dolores inferni: quia impossibile
erat ut detineretur in inferno.* Deinde v. 31. citatur
locus è Psalm. xvi. de quo infra. Rom. x. v. 6. 7: *Ne
dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? hoc est,
Christum*

Christum ex alto deducere (καταγαγεῖν). *Aut, quis descen-*
det in abyssum? (Syr. להתהוּמא רשיוֹר in abyssum infer-
ni) hoc est, *Christum ex mortuis reducere* (ἐκ νεκρῶν ἀναγα-
γεῖν. Opposita sunt, *ascendere in cælum, & descendere in*
infernum. 1. Cor. xv. 55. adducitur locus ex Hos. xiii,
14. ubi Syrus retinet vocabulum רשיוֹר. Addit autem
Apostolus, plene id, quod Propheta dicit, impletum
iri, quum corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem,
& mortale hoc induerit immortalitatem, h. e. in novis-
simo resurrectionis omnium die. Unde patet iterum,
הוֹשׁ proprie ad defunctos s. mortuos pertinere.
1. Petr. iii. 18. & 19: Quandoquidem & Christus se-
mel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis, ut nos
adduceret Deo, mortificatus quidem carne, sed vivifi-
catus Spiritu. In quo etiam abiit, & spiritibus qui erant
in carcere (τοῖς ἐν φυλακῇ πνέμασι), *prædica-vit*. Quid
per carcerem sive custodiam illam intelligendum sit,
de eo pluribus agant Theologi. Nobis non licet hic
falcem in alienam messem immittere. Interim nota-
tu dignum videtur, quòd Syrus paraphrastes verba
hæc ita transtulit: וְהוֹשׁ לְנַפְשֵׁי אֵילִין רַחֲמִין הוּי בְּרִשְׁיוֹר,
& prædica-vit animabus illis quæ detinebantur in
inferno. Posset huc etiam referri locus ille, qui ex-
tat Ephes. iv. 9. & 10. ubi hæc habentur: Cæterum
illud, ascendit, quid est, nisi quòd etiam descenderat
prius in infimas partes terræ? (οὐκ οὐ κατὰ πῶτος μέση τῆς γῆς,
velut Syrus transtulit, להתהוּמא רַחֲמִין) *Qui descendit,*
idem ille est qui etiam ascendit supra omnes cælos, ut im-
pleret omnia. Nam & in V. T. per inferiora terræ
nonnunquam infernus denotari videtur. v. g. Psalm.
lxiii, 10: Ipsi qui ad perdendum quæsi-verunt animam
meam,

meam, ibunt in inferiora terræ, בַּתְּחִיּוֹת הָאָרֶץ. Unde Hieronymus commentar. in epist. ad Ephesios: Inferiora terræ, ait, infernus accipitur, ad quem Dominus noster Salvatorq; descendit. Et Theophylactus scribit: Quò autem descendit? Ad inferos. Hos enim infimas partes terræ appellat, juxta communem opinionem. Verùm de hoc etiam loco pluribus viderint Theologi.

§. XIIIX.

Constat vel ex iis quæ hætenus diximus, לַנְּשׁוּ
Hebræis, quando propriè & strictiùs nonnihil sumitur, denotare locum illum, vel potiùs statum, qui hominem excipit post mortem, eumq; hætenus communem esse tam piis quàm impiis. Illuc enim sese descensurum esse, dicebat Patriarcha Jacob (Gen. 37. & 42.) Ibi Job esse cupit (c. 14. v. 13.) Ibi domum suam fore, prædicat sibi idem (c. 17. v. 13). David quoque sine discrimine tam de piis quàm impiis dicit, quod in infernum perveniant (Psalm. 89. v. 49). Nec minus Hiskias, Regum ille pientissimus, morti vicinus, lamentabatur: *In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferni* (Esai. 38. v. 10). Cæterùm nondum in his acquiescendum, sed nunc ulterius progrediendum est. Cum enim Mors sit dissolutio animæ à corpore, quemadmodum non Plato solùm in Phædone definit, sed & Paulus non obscure indicat Philipp. 1, 23. & 2. Tim. 4, 6. atque adeo non corpus solùm, sed & anima, = N.
aliam subeant conditionem, quæritur nunc in specie, 7
utrius status voce לַנְּשׁוּ designetur, num corporis, an
animæ? Non difficile verò erit, ad hanc quæstionem,
respondere, imo verò patet jam tum ex superioribus,
si recte rem consideres, nec appellationem אֲדָם, nec

vocabulum חַיְנוּשׁ , corpori æque convenienter, ac animæ, aptari posse. Diximus supra §. 4. quod $\alpha\delta\eta\varsigma$ dictus sit status defunctorum, ideo quod inconspicuus ille sit & invisibilis, q. d. $\alpha\epsilon\iota\delta\eta\varsigma$ vel $\alpha\iota\delta\eta\varsigma$. Ast talis non est status corporis demortuorum. In quo enim illud sit statu, oculis plerumque patet omnium. Scheol autem ita dicitur à rad. חַיְנוּשׁ , *petiit, expetiit*, ab insatiabili cupiditate, quòd status ille, vel locus, qui hoc nomine venit, semper expetat, & nunquam fatietur atque expleatur, sed omnes sine discrimine & sine termino sub potestatem suam redigere quærat (unde & *Orcus* Latinis dicitur, ab *urgendo* scilicet, ceu advertit Festus, quòd omnes *urgeat* atque ad se trahat. Vid. Proverb. 27, 20. & cap. 30. v. 15. 16.) quod sane de sepulchro iterum dici non potest. Sequitur ergo, quod & Græcum $\alpha\delta\eta\varsigma$ & Hebr. חַיְנוּשׁ , non tam corporum, quàm animarum statum post mortem, propriè denotent. Hic enim & inconspicuus est & inexplibilis, cum anima sit spiritus, qui non commensuratur loco, adeo ut nihil quicquam prohibeat, quò minus etiam innumeri Spiritus in eodem sint loco.

§. XIX.

De Græco $\alpha\delta\eta$ id iterum testantur multi probatæ fidei autores. Homerus, Poëtarum omnium antiquissimus, Iliad. 16. v. 856:

$\psi\upsilon\chi\eta\ \delta\epsilon\ \epsilon\kappa\ \rho\epsilon\theta\epsilon\omega\upsilon\ \pi\lambda\alpha\upsilon\delta\eta\ \alpha\iota\delta\acute{o}\varsigma\ \delta\epsilon\ \beta\epsilon\lambda\eta\kappa\epsilon\iota.$

Anima ex membris a volans ad inferos descendit.

Et Iliad. 7. v. 131:

$\theta\upsilon\mu\acute{o}\nu\ \lambda\acute{\iota}\pi\omicron\ \mu\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\omega\upsilon\ \delta\upsilon\tau\alpha\iota\ \delta\acute{o}\mu\omicron\nu\ \alpha\iota\delta\acute{o}\varsigma\ \epsilon\iota\sigma\omega.$

Anima è membris ut descendat domum Plutonis intro.

Plato

Plato in Cratylo ἄδω vocat statum vel locum, in quem abeat anima nudata à corpore (γυμνή τῷ σώματι). Et in Phædone scribit : Εννοεῖς ὅτι, ὅτι ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ἴδιον αὐτοῦ σῶμα καὶ ἐν ὁρώμεν κείμενον, ὁ δὲ νεκρὸν καλεῖται, ὃ πρὸς τὴν ἀλυσίν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀλυσίν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀλυσίν, ὅθεν εὐθὺς τῶν ὁδῶν πέπονθεν, ἀλλ' ὅπως συχνὸν ὁπρὸς χεῖρον, εἰ μὴ τις καὶ χαλεπῶς ἔχων τὸ σῶμα παύσῃ. — ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα τὸ αἰεὶς, τὸ εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἔτι οὐκ ὀνόμαζον καὶ κατὰ τὸν καὶ αἰεὶ εἰς ἄδην, ὡς ἀληθῶς πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον Θεόν· οἱ ἂν Θεὸς ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον. αὕτη δὲ δὴ ἡμῖν ἡ τοιαύτη, καὶ ἔτι πεφυκῖα, ἀπαλλαττομένη τῷ σώματι εὐθὺς ἀπεφύσεται καὶ ἀπόλωλεν, ὡς φασιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ; Cernis igitur, postquam mortuus homo fuerit, quod in eo visibile est corpus est in loco visibili positum, quod cadaver appellamus, cui convenit ut dissolvatur, concidat, diffuat, nihil horum subito pati, sed multum aliquando tempus superesse, si quis corpore perbelle affecto decesserit. — Anima verò quæ invisibile quiddam est, in similem quendam aliumque locum migrans, excellentem, purum, invisibilem, nobis occultum (in infernum) re vera ad bonum sapientemque Deum, quò si Deus voluerit, paulo post meo quoque animo est migrandum : anima inquam talis, talique natura prædita, nunquid cum primum à corpore liberata fuerit, dissipabitur atque interibit, ut multi putant ? Per multum abest &c. Et in antecedentibus : Εἰσὶν ἄρα αἱ ψυχὰς ἡμῶν ἐν ἄδην — καὶ ταῖς μὲν ἀγαθαῖς, ἀμεινον, ταῖς δὲ κακαῖς, κακίον, Sunt igitur apud inferos animæ nostræ. — Et bonis quidem melius est, malis verò pejus. Rursus non procul à fine : Επὶ οὖν ἄρα θανάτῳ ὅπῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸ μὲν θνήσκον ὡς ἔοικεν αὐτῷ, ἀποθνήσκει, τὸ δ' ἀθάνατον, σὺν καὶ ἀθάνατον οἰχεται ἀπὸν, ἐπεκχωρήσαν τῷ θανάτῳ. Παστὸς μάλιστα ἄρα ψυχὴ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεστον, καὶ τῷ ὄντι ἔσονται ἡμῶν αἱ ψυχὰς ἐν ἄδην, Im-

minente igitur homini morte, quod mortale quidem in eo est, interit: quod vero immortale, incorruptum sospesq; morti se subtrahit. — Itaq; maxime omnium, O Cebes, anima immortalis incorruptibilisq; est, eruntq; apud manes (in inferno) animæ nostræ. Et post pauca: ἔδεν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς αἴδα ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τρεφῆς, ἀ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὴν πελάτιστατα εὐθὺς ἐκ δεξιῇ τῆς ἐκείσε πορείας &c. Nihil enim aliud cum migrat ad manes (in infernum) anima, secum transfert, præter eruditionem atq; educationem. Quæ quidem statim in principio transmigrationis illius plurimum vel prodesse, vel obesse dicuntur. Ferunt enim quemlibet &c. Vid. supra §. 2. ubi sequentia jam adducta sunt. Lucianus in Menippo seu Necyomantia:

ὦ Φιλότης, χρεῖώ με κατήγαγόν εἰς αἴδαο,
 Ψυχῇ χρησόμενον Θηβαίῃς Τειρεσίῃο.

*Res dilecte gravis me infernas egit ad umbras,
 Consularem manes (animam) ut vatis Tiresiai.*

Plutarchus in consolatione ad Apollonium: Εἰ δὲ ὅ τινι παλαιῶν τε ποιητῶν καὶ φιλοσόφῳ λόγῳ εἶναι ἀληθῆς, ὥστε εἰκὸς ἔχειν, ἔγωγε καὶ τοῖς εὐσεβέσι τῶν μεταδραζάντων ὅτι τις πρὸ καὶ προεδρία (καθάρως λέγεται) καὶ χώρος τις ἀποταγῶν καὶ ἀγαθῶν αἰτήτων ψυχῶν, καλὰς ἐλπίδας ἔχειν σε δεῖ ὅτι τὰ μακαρία ἔσονται σοι, ὅτι τέτοις συγκαταριθμηθεὶς σωῆσαι, Si vera sunt, ut probabile est, quæ prisci Philosophi & Poëtæ prodiderunt, piis, postquam vitam hanc cum morte commutaverunt, esse suos quosdam honores, dignioremq; in consessu tribui locum, destinatamq; esse piis animabus certam, in qua degant, regionem, bene tibi sperandum est de beato tuo filio, qui inter eos vivet. Mox autem hunc statum vocat statum piorum apud inferos,

ros, ἐν αἰθέρι. Idem libro de facie in orbe Lunæ: Συμπυ-
 χάνει δὲ ὅπως καὶ φύσιν ἐκάτερον, πᾶσαν ψυχὴν ἀνεν τε καὶ συνὶ νό-
 σώματι ἐκπεσθῆσαν, εἰμαρμένον ὅτι τὸ μετὰ ζῆν γῆς καὶ σελήνης
 χωρίῳ πλασηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. ἀλλ' αἱ μὲν ἀδικοὶ καὶ ἀκόλα-
 στοὶ δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνισσι· τὰς δὲ ὀπρειαῖς, ὅσων ἀφαγεύ-
 σαι καὶ λυποπνεύσαι ἀπὸ τῆς σώματι, ὡς αἰτίαι πονηρῆς, μίας μὲς,
 ἐν τῷ πρᾶοτάτῳ τῆς αἰέρος, ὃν λειμῶνας αἰθερὶ καλεῖται, δεῖ γίνεσθαι
 χρόνον πρὸς τὸ γυμνόν. *Euenit autem sic secundum naturam*
utrumq;, *omnis anima*, *sive prædita*, *sive carens mente*,
ubi primum è corpore exiit, *fati lege ad tempus vagatur*
ea in regione, quæ Lunam & terram interjacet. Verum
non idem est omnibus tempus præscriptum. Impiæ enim
& intemperantes pœnas flagitiorum luunt, *piæ certum*
tempus, *quantum ad lustrandum*, *& corporis utpote malæ*
causæ pollutiones abolendum sufficit, *in aëris purissima*
parte degunt, *quam præτα inferorum dicunt. Jambli-*
chius in protreptico c. 13. Οὐδὲν ἄλλο ἔχουσα εἰς αἰθερὶ ἢ ψυχὴ
 ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. — Ἡ μὲν γὰρ ἀμείνων
 ψυχὴ μὲν θεῶν οἰκεῖ, καὶ περιπορεύεται κατ' ἑρμῆον, βελτίονός τε
 λήξεσθαι τυγχάνει. ἡ δὲ ἀδίκων ἔργων ἀψαμένη, καὶ ἀνοσιγργίας πλη-
 ρεῖσα καὶ ἀσεβείας, εἰς τὰ ὑπὸ γῆν δικαιωτήρια ἐλθούσα, δίκης
 τῆς περὶ σκηδὸς μετ' ἀγαυγχανεῖ, *Anima nihil aliud habens*,
quàm institutionem educationemq;, *inferos adit.* — *Et*
præstantior quidem anima cum Diis habitat, *& circum*
circa cælum profectiōnem suscipit, *melioremq;* *finem asse-*
quitur. *Quæ autem injusta opera contigit*, *impioq;* *opere*
atq; *impietate oppleta fuit*, *ubi ad loca iudicii subterra-*
nea venerit, *æquam justamque pœnam consequitur.*
 Josephus lib. 18. Antiquitatum c. 5. hoc Pharisæis
 dogma tribuit, animas immortales esse, atque post
 mortem ad inferos, εἰς αἰθερὶ, descendere, ibique congrua
 habita-

habitacula reperire pro merito suo ; & piorum quidem animabus reditum inde facilem ad vitam patere : impiorum autem animas , perpetuis carceribus damnatas, impietatis ac malitiæ suæ poenas illic luere.

§. XX.

Non minus & Latini vocem *Inferorum* animabus defunctorum adaptant. Putârunt gentiles, animam, quamprimum à corpore est soluta , ob singulare conjunctionis cum eo desiderium, hoc in terram illatum sequi, adeoque in loca subterranea ferri. Hæc inter alia videtur esse causa, quare statum illum animarum post mortem appellârint Infernum. Quanquam & per metaphoram ita dici possit, partim quod inconspicius sit & absconditus, partim quod tristis appareat hominibus sensuum iudicium sequentibus. Quo quid enim inferius est, eo magis est absconditum, adeo ut vel ipse divinus Psaltes, indicare volens absconditam plane illam rationem, qua formatus esset in claustris uteri matris suæ, se compactum dicat *in imis terræ*, Psalm. 139. Sed & tanto tristius tale quid apparet. Observat hoc Augustinus, lib. 12. de Genesi ad literam c. 34. ita scribens : *Inferi eò quod infra sunt , Latine appellantur. Sicut autem secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia graviora, ita secundum Spiritum inferiora sunt omnia tristiora. Unde & in Græca lingua origo nominis, quo appellatur infernus, ex eo quod nihil suave habeat, resonare videtur.* Alii existimant, Infernum ita dici, quòd animæ defunctorum hinc illinc ferantur. Vid. Isidor. Hispal. l. 14. orig. c. 9. Verùm quicquid sit, Infernum s. Inferorum statum non ad corpus, sed ad animam propriè pertinere, vel è sequenti

quentibus patet autorum testimoniis. Cicero lib. 1. Tuscul. quæst. §. 36: *Uti Deos esse, naturâ opinamur, qualesq; sint, ratione cognoscimus: sic permanere animos arbitramur consensu nationum omnium. Quâ in sede maneant, qualesq; sint, ratione discendum est. Cujus ignorantia finxit inferos, easq; formidines, quas tu contemnere non sine causa videbare. In terram enim cadentibus corporibus, hisq; humo tectis, ex quo dictum est humari, sub terra censebant reliquam vitam agi mortuorum.* Seneca epist. 117: *Cum de animarum æternitate differimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium. Utor hac publicâ persuasione.* Fuit Seneca unus ex Stoicorum Philosophis, de quibus & Tertullianus l. de anima c. 54: *Stoici suas solas, id est sapientum animas, in supernis mansionibus collocant. — Reliquas animas (non eruditas, quæ non sunt sapientes) ad inferos dejiciunt.* Et Lactantius l. 7. c. 7: *Immortales esse animas, Phærecydes & Plato disputaverunt. Hæc verò propria est in nostra religione doctrina. Ergo Dicæarchus cum Democrito erravit, qui perire cum corpore ac dissolvi argumentatus est. Esse inferos Zenon Stoicus docuit, & sedes piorum ab impiis esse discretas, & illos quidem quietas ac delectabiles incolere regiones, hos verò luere pœnas in tenebrosis locis, atq; in cœni voraginibus horrendis. Idem nobis Prophetæ palam faciunt. Ergo Epicurus erravit, qui Poëtarum id esse figmentum putavit: & illas inferorum pœnas, quæ ferantur, in hac esse vita interpretatus est. H. illi.*

§. XXI.

Restringitur autem etiam in ipsis Scripturis tam vocabulum נֶשֶׁם, quàm Hebræo-Syrum נִשְׁמָה, & Græcum

cum אֲנִי, passim ad animam. Et quidem quod verba
 Jacobi Patriarchæ Gen. 37. אֶל־בְּנִי אָבִל. 35. *descendam ad filium meum lugens in infernum*, non
 aliter accipi possint, quàm de statu animæ, videtur
 esse manifestum. Ait enim se descensurum esse eo
 ubi Joseph erat. Jam autem de sepulchro id intellige-
 re non poterat, ut multi cum recentioribus Judæis ho-
 die contendunt. Non enim existimabat, Josephi cor-
 pus sepulchro fuisse illatum, sed à fera devoratum il-
 lud credebat. Quum enim ostenderetur ipsi tunica
 Josephi, sanguine hœdi à fratribus ejus tineta, in hæc
 erumpebat verba: חַיָּת בְּנִי חִיָּה רָעָה אָכְלָתָהּ טָרֶף: טָרֶף יוֹסֵף:
Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum,
bestia devoravit Joseph. Neque verò est ut cum R.
 Salomone dicas, verba illa אֶל־בְּנִי non esse vertenda,
ad filium meum, sed, *propter filium meum*, ut אֶל h. l. sit
 idem quod עַל, vel בַּעֲבוּר. (1) enim à propria & usita-
 ta verborum significatione non facile est recedendum,
 nisi evidens nos urgeat necessitas, אֶל autem proprie
 & usitatè significat *ad*, non *propter*, quamvis inter-
 dum ita usurpari, non negemus. (2) LXX. Interpre-
 tes verterunt: κατὰβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου εἰς ᾅδου.
 (3) Non aliter intellexit hæc verba antiquus paraphra-
 stes Chaldaeus Onkelos. Vertit enim (teste Raymundo
 Martini, seculi XIII. scriptore) אֲנִי אֲחֻזֶּה לוֹת בְּרִי כִד־
 אֲבִילָהּ, quamvis hodie in edit. Basil. pro
 אֲנִי אֲחֻזֶּה לוֹת בְּרִי legatur עַל בְּרִי. (4) Locus aliquo modo paral-
 lelus est 2. Sam. 12, 23. ubi David de filiolo Bathsebae
 jam defuncto: הֲיָכִינִי לְהָשִׁיבוּ עוֹד אֲנִי הֵלֶךְ אֵלָיו וְהוּא לֹא יָשׁוּב אֵלָי: *Nunquid potero revocare eum amplius?*
Ego vadam ad eum, ille verò non revertetur ad me.
 Quo

Quo in loco particulam **ἢ** idem esse quod *ad*, extrā omnem controversiæ aleam est positum. Deinde & notabilis est locus ille, quem supra §. 9. è Psalmo xvi. v. 10. exhibuimus. Quum enim hæc verba in N.T. à Petro adducantur, ut resurrectionem Christi inde probet, addit Petrus de suo Act. 2. v. 31. Davidem *præscium locutum esse de resurrectione Christi*, ὅτι ἡ κατὰ λείψον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ἄδου, ὅδε ἡ σὺν τῷ αὐτῷ εἶδε ἀναστῆσαι, quod non derelicta sit in inferno anima ejus, neq; caro ejus viderit corruptionem. Ubi fanè Petrus manifeste videtur contradistinguere animam carni, etsi in textu Hebræo non habeatur vox *carnis*, nec in versione Lxx. Interpretum; ut ita vocabulum **שׁוּבָה** Psalm. 16. non synecdochice totam personam, aut corpus exanime, sed proprie, absque omni tropo, *animam*, alteram compositi partem substantialem, denotare, atque adeo & h. l. **שׁוּבָה** ad animam restringi, admodum sit verisimile.

§. XXII.

In Novo Testamento etiam aliàs vocabulum *ἄδης* & Syr. **שׁוּבָה** aperte ad animam refertur, v. g. Luc. xvi. v. 23. Certum enim est, quod ibi agatur de statu animarum, Lazari & divitis, separatarum à corpore. Uterque verò illic dicitur fuisse *ἐν ἄδῃ*, cum eo tamen discrimine, quod ille in sinu Abrahamæ refrigerium consecutus, hic verò in tormentis fuerit constitutus. Nec obstat quod dives ille (cujus corpus sepulchro illatum dicitur v. 22.) in inferno OCULOS suos sustulisse, & clamasse legitur: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum DIGITI sui in aquam, ac refrigeret LINGUAM meam, quia crucior in flamma hac*

&c. Bene enim Junius in notis: *Etsi, ait, Christus historiam narrat, res tamen spirituales describit sub figuris, quas sciebat accommodas esse ad sensum nostrum. Neque enim animæ digitis & oculis præditæ sunt, neque siti laborant, neque mutua colloquia inter se habent. Summa igitur est, fideles animas, ubi à corporibus migrarunt, letam & beatam vitam extramundum agere: reprobis vero paratos esse horribiles cruciatus, qui mentibus nostris non magis concipi possunt, quam immensa cælorum gloria. Quibus respondent illa Theophili Episcopi Antiocheni (sexti ab Apostolo Petro, ut putatur) l. 4. commentariorum seu allegoriarum in quatuor Evangelia Tom. I. Bibl. Patrum: Inquirendum est quomodo in parabola Lazari dives in tormentis sit ante judicium: aut quomodo digitum Lazari dicat. Numquid corpora apud inferos sunt? aut ipse, qui aquam desiderat, numquid sitim corporis sentiebat? Hæc autem omnia secundum eos affectus loquitur, quos aliquando pro necessitate corporis gesserat. Cæterum ille ante judicium tormentorum sensus quasi pro loco custodiæ, in quo erat, accipiendus est. Res quippe ipsa in custodia non est absque tormentis.*

§. XXIII.

Ad stipulari his iterum videntur nonnulli etiam ex antiquioribus Hebræorum Magistris, ut è loco Talmudico, sub finem §. 15. à nobis adducto, liquet. Nec minus Christiani, primitivæ pariter & subsequentis Ecclesiæ, Doctores, quos Patrum nomine salutamus, passim tam *אֵדֶן* quam *infernum* animarum propria faciunt. Irenæus lib. 5. advers. hæreses c. 31. *אֵדֶן* vocat locum *אֵדֶן*, in visibilem, in quem migrent animæ defunctorum, & quidem ita, ut illic commorentur usque ad resurrectionem

tionem corporum suorum, quam expectent. Tertullianus lib. de anima c. 55: *Habes & regionem inferum credere, & illos cubito pelleri, qui satis superbe non putant animas fidelium inferis dignas — aspernati si forte in Abrahamæ sinu expectandæ* (al. legunt, *expectantes*) *resurrectionis solatium capere debeant.* Et cap. 58: *Omnes ergo animæ penes inferos? inquis. Velis ac nolis, & supplicia jam illic, & refrigeria: habes pauperem & divitem.* Hilarius Pictaviensis in Psalm. 138: *Humanæ ista lex necessitatis est, ut sepultis corporibus ad inferos animæ descendant.* Ambrosius lib. de bono mortis c. 10: *Satis fuerat dixisse illis (Philosophis), quod liberatæ animæ de corporibus αἰδῶν peterent, i. e. locum, qui non videtur, quem locum Latine Infernum dicimus.* Gregorius Nyssenus lib. de anima & resurrectione: *Cum dicerem, transmigrationem animæ ex eo, quod videtur, fieri ad id, quod non videtur (ὡς τὸ αἰδῶν) nihil putabam me prætermisisse, quod de inferno (ὡς τὸ ᾍδης) quaereretur: nec enim aliud quidpiam mihi videtur tam in externorum scriptis, quàm in ipsa divina Scriptura, per hoc nomen significari, in quo animas esse dicunt, præterquam in id, quod obscurum est & inconspicuum (εἰς τὸ αἰδῶν καὶ ἀφανές) transitionem.* Hieronymus (qui omnium optime discrimen inter Mortem & Infernum explicasse videtur) ad cap. 13. Hoseæ: *Mors est, qua anima separatur à corpore; Infernus, locus in quo animæ recluduntur, siue in refrigerio sint, siue in pœnis, pro qualitate meritorum.* Joh. Chrysostomus homil. in Pascha: *Vetus Testamentum transitum animæ ex hac vita crebro admodum αἰδῶν appellat.* Asterius Amaseæ Episcopus (cujus homiliæ seu orationes cum notis

Frontonis Ducæi Parisiis anno 1624. & anno 1648. per
Franc. Combesis Græce & Lat. prodierunt) hom. de
divite & Lazaro: *Corpus sepulchrum, animam verò in-*
fernus habet. Cyrillus Alexandrinus in c. 5. Esaia: *Quæ*
est inferni anima? locus potius est infernus, & miserarum
animarum carcer horridus. Gennadius Massiliensis libr.
de Ecclesiasticis dogmatibus (qui extat inter libros S.
Augustini): *Ante resurrectionem Domini omnes San-*
ctorum animæ in inferno sub debito prævaricationis
Adam tenebantur. Andreas Cæsariensis commentar.
in Apocal. 20. Tom. 1. Bibl. Patrum: *Mors & Infer-*
nus non sunt viva animalia, sicut à quibusdam descri-
buntur, sed mors est separatio animæ à corpore; infernus
autem locus est obscurus nobisq; incognitus, neq; enim lo-
cus ille sub sensus venit, qui excipit animas mortuas hinc
emigrantes. Isidorus Hispalensis lib. 1. sententiarum seu
de Summo Bono c. 16: *Ante adventum Salvatoris,*
quanquam sine pœna supplicii, tamen non in cælo, sed in
inferno, Sanctorum animæ tenebantur. Maximus (non
ille Taurinensis Episcopus, sed Monachus Constanti-
nopolitanus & Martyr, qui temporibus Honorii Pa-
pæ I. & Heraclii Imperatoris vixit) in cap. 2. Diony-
sii Areopagitæ de Hierarchia Ecclesiastica: τὸ τοῦ ἀφ' ὧν
τῆς πνεύματος εἶναι τὴν αἰδῶν· τὸ δὲ τὴν αἰδῶν καὶ ἀφ' ὧν
μὲν τῆς ψυχῆς χωρισμὸν, *Hoc ipsum quod non videtur,*
quidam inferos esse dixerunt, hoc est, invisibilem & non
apparentem factam animæ separationem. Georgius Pa-
chymeres seu Pachymerius (cujus paraphrasis in Dio-
ny sii Areopagitæ opera per Balth. Corderium Græco-
Latinè ann. 1633. Antverp. fuit edita) ad ejusdem
cap. sectionem 3. §. 7: *Mors in nobis non est omnimoda*
substantia

substantiæ abolitio — sed separatio animæ à corpore, animam ad id, quod nobis obscurum est, ducens. Propterea namq; & discessus ille animæ à corpore infernus, & dñs, dicitur est, quasi id quod obscurum est seu inconspicuum (à Paris). Joh. Damascenus in histor. Barlaam cap. 10: Ac corpus quidem tuum per exiguo sepulchro includetur — Anima verò tua inferno addicta, in inferiores terræ partes usq; ad postremam resurrectionem conjicietur. Theophanes Cerameus Monachus & Confessor Singrianae, dein Tauromeniae Archiepiscopus (cujus homiliae Græco-Lat. cum notis Fr. Scorfi Paris. ann. 1644. lucem aspexerunt) homil. 8: Infernus, & dñs, dicitur animæ domicilium, à visibili statu ad invisibilem & inconspicuum migrantis. Theophylactus ad cap. 16. Lucæ: Quid est infernus, o & dñs? Quidam dicunt esse locum subterraneum tenebrosus. Alii autem transitum animæ à lucido in obscurum & immundum dicunt Infernum. Quamdiu enim in corpore est anima, apparet propter operationes suas: postquam autem à corpore emigraverit, invisibilis fit. Hoc igitur dixerunt esse infernum. Euthymius Monachus Zigabenus seu Zigabonus (qui præter Orthodoxæ fidei dogmaticam Panopliam, commentaria in omnes Psalmos, & 4. Evangelia, scripsit, & sub initium sec. XII. floruit) ad Psalm. 17: Infernus juxta Græci nominis etymologiam insuavem & injucundum significat mortuorum locum, qui sub terra est. — Et mors quidem est inferni ministra, mors enim animam dividit à corpore: unde infernus assumens eam continet.

§. XXIV.

Consentiunt denique his (& ex parte non multum dissentiunt) haud pauci è recentioribus

Theologis & Philologis. Testimonia è B. Luthe-
ro, Matthia Flacio, Davide Chytræo, Jacobo Heerbran-
do, Salomone Gesnero, Balth. Meisnero, Joh. Gerhar-
do, Dan. Cramero, Joh. Tarnovio, ut & (quantum ad
Reformatos) è Paulo Fagio, Matthia Martinio, Petro
Ravanello, aliisque, collegit Dn. D. Grabijs libro su-
pra citato. Nos, ut dictis fidem faciamus, unum
vel alterum, inprimis integrum Lutheri locum, pro-
lixiorum quidem, verum sententiam nostram egregie
illustrantem, hic adscribemus, quæque à D. Grabio
omissa sunt, iis addemus. Ita ergo Lutherus in enar-
rationibus seu commentario in Genesin (cui immor-
tuus est) ad cap. XLII. §. 38: *Necesse est, ait, aliud esse
Kever, & aliud Scheolah. Sicut autem sepulchrum
(Kever) commune est tam piis quam impiis: ita & Scheo-
lah. Hæc certa res est, & petita ex usu sacrarum li-
terarum, nisi quod hæc est differentia. Sepulchrum, Ke-
ver, proprie terra est, quæ effoditur, & in qua condi-
tur corpus mortuum, multi enim moriuntur, qui non hu-
mantur, ut qui laniantur à bestiis, aut in crucem agun-
tur, aut cremantur, illis non conceditur sepultura, & ta-
men omnes dicuntur descendere ad infernum, ex hac vi-
ta. Recte igitur hæc distinguuntur, ita ut sepulchrum sit
locus, in quo corpus, ossaq; de mortuorum reconduntur,
certo tempore, certa persona, & loco: Scheola autem
commune quoddam receptaculum, non corporum tantum,
sed & animarum, ubi omnes mortui congregantur. Au-
gustinus vocat abdita receptacula animarum, in Enchi-
ridio ad Laurentium (cap. 109). Est igitur Chaos illud
nobis quidem incognitum, in quo non est differentia loco-
rum, temporum, personarum, quo descendunt etiam hi
qui*

927.
qui carent sepulchris. Est locus communis, si modo locus dici debet, non pro corpore, sed pro anima. — Proprie igitur, & definitive Scheolab locus, vel receptaculum est animarum. Qualis autem ille locus sit, infinitis questionibus, à veteribus disputatum, & quaesitum est. Nobis hæc differentia sufficiat, quòd sicut corpus servatur in terra, ita anima resoluta venit in suum Scheolah. Nec traduntur diversæ Scheolab piorum & impiorum. Alii acute sane disputant, & sunt varia argumenta in utramque partem, quæ me parum movent. In parabola de divite & Lazaro, dicitur dives sepultus esse in inferno, non corporis, sed animæ sepulchro, & tamen de piis aliter sentiendum est, quàm de impiis in eadem Scheolab existentibus. Sicut hic inquit Jacob, & supra etiam (cap. 37. v. 35.) Descendam lugens ad filium meum in infernum, item (cap. 44. v. 29.) Deducetis canos meos in infernum. Et de morte piorum certus & clarissimus locus est apud Isaiam, cum inquit: Intrant pii in pacem, requiescunt in cubiculis suis. Item Gen. 15: Tu autem ibis ad Patres tuos, in pace, & sepelieris in senectute bona. Et cap. 25: Abraham collectus est ad populos suos. Hic est Scheola, id est, locus quidam in quem colliguntur pii, quem appellat Isaias pacem cap. 57: Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui ambulavit in directione sua. Ibi sane loquitur de mortuis. Sic ad Josiam dicitur 2. Par. 34: Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod inducturus sum super locum istum. Hæc omnia ex Scriptura sancta manifesta & certa sunt, quòd Sancti secundum corpus vadunt in Kefer, sicut Abraham in agro Ephron è regione Mambre sepeli-

sepelitur: secundum animam Verò ingrediuntur cubicula sua, in Scheola, ubi congregantur cum Patribus suis. Ac habent quidem pii infernum, in quem descendunt, sed ut requiescant in eo. Et quanquam cum mœrore descendunt, tamen ad quietem & pacem transeunt. Atque adeo nihil aliud est descensus iste piorum, quàm mutatio huius vitæ in alium statum, ubi amplius non vivitur sub sole, & super terram, sed relicta vita hac intrant in cubiculum, siue stratum suum, in quo dormiunt, & requiescunt, donec corpus & anima rursus copulentur in futura & æterna vita. Itaque Scriptura prorsus nihil habet de purgatorio, sed ait sanctos & justos transire in suum Scheola, ubi suavissima pace & quiete fruuntur. Justus autem est, qui licet sit peccator, tamen si credit in filium Dei, & accipit absolutionem à peccatis per ministerium verbi, baptizatus est, & Sacramento altaris participavit, vere absolutus & justus est. Huic verò non est paratum purgatorium, sed sepulchrum animæ, Scheola piorum, pax & quies in cubili suo. Ante Christum dictus est sinus Abrahæ, & eadem appellatione ipse quoque utitur, quam haud dubie ex sermonibus piorum, & Patrum mutuatus est, cum dicit Lazarum translatum esse in sinum Abrahæ. Scheolæ autem divitis erant flammæ, atq; is status & conditio impiorum soli Deo cognitus est, qui à nobis comprehendendi non potest. Corpus verò divitis repositum fuit in Kefer. Hæc mea sententia est de hisce appellationibus. — Ac tantum quidem nos de receptaculis corporum & animarum cognitum habemus, Kefer esse locum pro corpore: Scheolæ vero pro anima dormiente (quiescente à laboribus suis Apocal. 14, 13.) siue piorum, siue impiorum, sed diversa conditione, & qualis ea quies

924
quies sit, nos nescimus. Idem in operationibus in Psalm.
16. Tom 2. Jen. Lat. f. 171. b: *Videmus, Scripturam*
duo loca tribuere mortuis, foveam corpori, & infernum
animæ. Rursus in addition. in locum Hose. 13. Tom. iv.
Lat. Jen. fol. 687. b: Hieronymus dicit, Inter mor-
tem & Inferos hoc interest, Mors est, qua anima se-
paratur à corpore, Infernus, locus in quo recluduntur
animæ, siue in refrigerio, siue in pœnis, pro qualitate me-
ritorum. Quod dicit propter Patriarchas, qui in Infer-
num sese descendere fatentur. Sed qualis sit ille locus,
& quid aut qualiter in eo sint, agant, habeant animæ,
nescimus, quia Scriptura non dicit. Existimatur sane
post resurrectionem Christi nullum esse piorum Infernum,
licet pro eo finxerint Purgatorium homines audaces. Sed
qui intelligunt, quid sit peccatum per Legem excitatum,
& desperationem adducens, ipsi intelligunt, quid sit Mors
& Infernus. Et in antecedentibus: Ut Mors corpus
occidit, ita Infernus animam rapit. Inde in Scripturis
duo ista loca sic distribuuntur, ut (Keber) sepulchrum
corpori, (Scheol) Infernus animæ deputetur. Psalm. 6:
Non est in morte, qui memor sit tui, in Inferno quis con-
fitebitur tibi? Psalm. 115: Non mortui laudabunt te
Domine, neq; omnes qui descendunt in Infernum (Hebr.
ולא כל ירדיו דומה, nec omnes descendentes in silen-
tium, vel locum silentii). David Chytræus comment.
in Genes. 25. num. 2: Diligentissime expendenda est for-
ma verborum, qua Moses de Abraham mortuo utitur:
Congregatus est ad populum suum. Docet enim animas
piorum non dissipari, ut pecudum animæ evanescunt, sed
congregari & colligi ad populum suum, hoc est, in cœtum
beatæ Ecclesiæ. Hinc verba Esaiæ cap. 56. sumta sunt:

*Viri sancti colliguntur, & nemo est qui considerat. An-
 tequam veniat calamitas, colliguntur iusti, & veniunt
 in pacem, & requiescunt in cubilibus suis, quia recte am-
 bulaverunt. Sap. 3: Justorum animæ in manu Dei sunt.
 Teneant autem studiosi in hoc loco piam & simplicem sen-
 tentiam, de sede & statu animarum post hanc vitam. Cum
 enim animæ piorum vivant post mortem, & colligantur ad
 populum suum, necesse est, aliquod receptaculum esse, in quo
 expertes omnium malorum & beatæ versentur, donec sta-
 tuto tempore in vetus domicilium corporis renovati rede-
 ant. Id hospitium excipiens animas post mortem variis no-
 minibus in Scriptura appellatur. Luc. 16. Sinus Abrabæ,
 id est, congregatio seu cœtus omnium piorum, qui fide pro-
 missionis, traditæ Abraham, salvati sunt. Luc. 23. Pa-
 radisus. Sap. 3. Manus Dei. Gen. 42. & alibi נַחֲשׁוֹן,
 quod non significat locum damnatorum, sed locum pro-
 prium beatæ Ecclesiæ, & omnium electorum ad vitam
 æternam. Joh. Tarnovius comm. in Psalm. 9: נַחֲשׁוֹן
 significat proprie 1. commune animarum post hanc vitam
 receptaculum, ut קֶבֶד corporum. Theodoricus Hack-
 spanius part. 2. notar. Philologico - Theologiar. in
 varia & difficilia Scripturæ loca pag. 976: Contra eos,
 qui נַחֲשׁוֹן de sepulchro accipiunt (Hof. 13. & 14.) urgen-
 dum, quod recte notavit Lutherus, נַחֲשׁוֹן & מִן ita
 conjungi in Scripturis, ut illud animam, hoc verò corpus
 spectet, quem vide sis exemplis rem illustrantem. Lo-
 cum paulo ante adscripsimus. Vid. & D. Abrah. Ca-
 lovius in Bibl. illustrat. Tom. 2. pag. 758. & Joh. Qui-
 storpius in annot. Biblicis ad Psalm. 89. & 49.*

§. XXV.

Audiamus quid & alii viri longe doctissimi de
 significatione vocis *לנש* annotarint, ut simul & horum
 celeberrimorum virorum autoritate & consensu sen-
 tentiam nostram, in quantum fieri potest, robore-
 mus. B. Dn. D. Georgius Calixtus, Vir summus, & He-
 brææ quoque linguæ egregie peritus, in lucubrat.
 V. T. ad Gen. 37, 35: *לנש* plusquam sexagies in sacris
 occurrit. *Et* aliàs infernum, aliàs sepulcrum, statum de-
 functorum, mortem, perniciem *Et* exitium significat. Græcis
 ubiq; (excipe Jezech. xxxii, 21. *Et* si quis fortè alius ad-
 huc locus possit observari) redditur *ἀδης*: ut proinde quod
Scheol Hebræis, hoc *ἀδης* in dialecto Hellenistica. — Quæ-
 nam verò singulis locis obtinere debeat significatio, phra-
 sis *Et* res, de qua verba sunt, *Et* coherentia textus in-
 dicio erunt. Et mox in respons. ad object. Pontificio-
 rum: Respondeo, descendere ad mortuos *Scheolab* sive
 in sepulcrum, esse periphrasin mortis, atq; adeo nihil
 aliud, quàm in censum mortuorum venire, sive simpli-
 citer, mori. Ita sane non raro sumitur, ut patet è lo-
 cis supra adductis & explicatis. B. Dn. D. Titius in
 disputat. de statu animar. separatar. §. 9: Certum est,
descendere Scheolab, ad mortuos sive in sepulchrum, He-
bræis phrasin esse notantem nihil aliud quàm in censum
mortuorum venire, sive simpliciter, mori, etiamsi non
omnes mortui sepulchrum semper invenient. Excell. Dn. D.
 Christianus Noldius, Theologus Hafniensis primarius,
 in annotationib. & vindiciis ad Concordantias Particul.
 Ebræo-Chaldaicar. pag. 823: *לנש* in genere notat sta-
 tum mortuorum, in quo homines nihil sciunt eorum quæ
 geruntur in hoc mundo. Eccl. 9, 5. Et Smidius in Job. 14,

3. & 7, 9. & 17, 16. addit: non dari locum Scriptura
perspicuum, in quo vox שְׁאוֹל notet sepulchrum, vel lo-
cum subterraneum. D. Augustus Pfeiffer. in Dub. vexat.
Script. S. pag. 198: Phrasis Jacobæa (descendere ad
Scheol) notat statum mortis in genere sine illatione neces-
saria vel sepulcri vel inferni. Et in probatione num. 1.
Descendere ad scheol, est devenire ad eum statum, quem
ordinarie utut non semper insequi solet sepultura, id est,
mortis. — Plura de significatione שְׁאוֹל attulit Jac. Win-
det Anglus de statu vita functorum, non semper proban-
da; erudite tamen. Sect. 2. probat שְׁאוֹל designare statum
communem vitæ functorum, quod, præsertim quatenus
vox toti phrasi immersa est, verum est. Samuel Bochar-
tus in Hierozoico parte 2. lib 5. cap. 19. pag. m. 802.
שַׁחַת (Schachath) sepulcrum sonat, in quo corpus condi-
tur; שְׁאוֹל, Seol, plerumque locum, seu statum animæ à
corpore separatæ. Falluntur enim qui nomine שְׁאוֹל non-
nisi inferos intelligunt, seu damnatorum locum. — Uno
eodemq; momento corpus fossæ destinatur, & anima שְׁאוֹל
ad Seol. Cogor Hebraice loqui, quia Latina vox non
suppetit, quæ Hebraicam satis exprimat. Et postea
עֲרוּקָה aluka, quæ aliis sanguisuga (Proverb. 30, 15.)
illis (R. Salomoni & R. Menachem) כְּשִׁמְעוֹ, secundum
literalem sensum, est animarum translatio in שְׁאוֹל,
Seol, quo nomine tam Paradisum, quàm Geennam intel-
ligunt. Quod tam ex Arabica lingua probant, quàm ex
Midras in Psalmos. Joh. Lightfoot in Horis Hebraic.
& Talmud. ad Luc. xvi, 26: Sat notum ex Poëtis, ut
אֵדְנָס Græcis, atq; inferi Latinis, comprehendant & sedes
beatorum & damnatorum, & generaliter denotent sta-
tum mortuorum, ad gaudia vel poenas dispositorum, pro
qualitate

qualitate personarum. Hic elysium bonis, illic tartarus improbis, interposito tantum Coccyto aut Acheronte, aut aliquotali interterminante chasmate. A tali opinione non multum distant Judæi, in Midras Cobeletb f. 103. 2: Deus statuit hoc juxta illud (Eccles. VII, 14.) id est כמור ביניהם Gebennam & Paradisum. כותל ספח Quantum distant? Palmo. R. Jochanan dicit, שתיהן שוות Paries interponitur. At Rabbinii dicunt כרי שיהיו מציעות זו מזו Æquata sunt, ut ex uno in alterum prospiciant. Et in Luc. xxiii, 45: Quum Salvator latroni pœnitenti pronuntiat, hodie mecum eris in Paradiso, loquitur cum vulgo & ad captum latronis. Futurum scilicet eum in cœlo cum Christo, atq; omnibus justis vitâ functis. Atq; ego explicationem istius articuli in Symbolo nostro, κατὰ λθην εἰς Ἀδμ, non aliunde petierim, quàm ab hoc ipso dicto: addito, quod recurrendum etiam est ad linguam Græcam pro significatione vocis Ἀδμ, quæ statum post mortem denotat, beatorum, æque ac miserorum.

§. XXVI.

Addimus adhuc clarissimum deque Orientali literatura bene meritum Philologum, Christophorum Crinesium, Acad. Altdorfinæ quondam Professore & Ecclesiæ ibidem Pastorem, cujus in חוכשׁ five exercitat. Hebraicar. πενταμεσῶν parte prima exercitat. i. quæst. 2. §. 9. & seqq. hæc sunt verba, sententiæ Lutheri & nostræ plane ὁμόψηφα: Cum nuspiam adhibeatur (vocabulum שׂמור) neq; etiam in solemnioribus pompis exsequialibus, quando corpora vita sua functorum, terræ redduntur, sed semper ibi serviat proprium קבר εἰς φιασμός vel קבורה, ex R. קבר terra operuit, humavit, unde & Chaldæi suum sepulcrum קבר (Kebhar) & Syri קברא & Arabes

Arabes קברון denominant, proinde necesse est aliud esse Scheol & aliud קבר, sicut ὁ νεκρὸς B. noster Lutherus in notis suis ad c. 42. Genes. p. 643. f. a. concludit. Quid igitur tandem Scheol? Ecce illud tibi Reverendi patris nostri B. Lutheri verbis: Scheol, dicentis, est commune quoddam receptaculum &c. (integrum locum §. 24. exhibuimus). Communem dicit tam piis quam impiis, ex usu Scripturæ, licet rarissime de illis; de his verò frequenter in eadem prædicetur. Et §. 12: Sed ais: In uno Scheol simul existentibus piis & impiis, una etiam & eadem erit eorundem conditio? Absit: illud quidem S. Scriptura edocti affirmamus; hoc verò ex eadem pernegamus. Descendunt sane pii in Scheol, non ut crucientur, sed ut quiescant in eodem. Et quanquam cum mœrore interdum descendant, tamen ad quietem & pacem transeunt. Gen. 15, 15. Esai. 57, 2. Denique §. 16: Proinde concludimus, propriam huius vocis Scheol significationem esse, quod denotet receptaculum generale animarum omnium omnino hominum, ex corporibus egredientium, in quo bonis bene; malis verò male est — Et commodius uno verbo nominari posse alio nullo, quàm infernus, consentiente Forstero in suo lexico. Addit §. 20: (quod & nos observari cupimus) Quod inquirendæ veritatis causa, nullatenus, verò in gratiam Pontificiorum, limbum Patrum sibi imaginantium, dictum volumus. De voce אֵדֶן §. 18. hæc notat: אֵדֶן apud Græcos nuspiam sepulcrum, sed locum cruciatuum infernalium, denotat. Vid. & Erasmus Schmidius not. in N. T. ad Matth. xi, 23.

§. XXVII.

Ex his ergo patet (1) falsam esse eorum sententiam, qui Hebræum Scheol fere semper per Sepulchrum

927.

chrum vertunt, idemque cum קבר esse existimant. Equidem חַיָּה metonymice interdum, vel improprie & metaphorice, pro Sepulchro (quemadmodum & pro ipsa Morte, & adjunctis doloribus infernalibus) usurpari, non negabimus (quamvis ᾠδὴς è Crinesii sententia Græcis nuspiam Sepulchrum notet) proprie interim & accurate loquendo, aliud Hebræis videtur esse קבר sepulchrum, aliud מוֹת mors, aliud חַיָּה infernus. Id quod vel ex ipsius vocabuli etymo in ipsa Scriptura manifeste indicato patet, quod est חַיָּה, i. e. postulavit, quia satiari nec illud animarum receptaculum nec infernus potest, sed semper plura postulat: cum contra, sepulchrum, aut locus corporum, vel terra egesta, vel cada-veribus, vel denique ipso aëre, sive alio corpore, facile satiari & repieri queat, ut verba celeberrimi Theologi & Philologi, Joh. Tarnovii (Comment. in Psalm. 9. pag. 235. ubi eorum sententiam, qui Scheol cum voce Kebher confundunt, refellit) nostra faciamus. (2) Facile ex his cognoscitur, quid de Descensu ad inferos (de descensu, dico, in genere, non de descensu Christi, de quo Theologi disputent) seu phrasi Hebræa, *Descendere ad inferos*, sit sentiendum. Descendere nempe ad inferos Hebræis (quemadmodum & Græcis ἐρχεσθαι, κατέρχεσθαι, καταβαίνειν, εἰς ᾠδὴν, vel εἰς ᾠδὴς) juxta propriam & genuinam vocis חַיָּה significationem, nihil aliud videtur esse, quam secundum animam à corpore separatam, in generalem (quantum ad vocem) & indifferentem illum statum, qui mortem hominis excipit, sive is quietis, sive cruciatuum, pro vitæ antegressæ ratione fuerit, devenire; descendere sive transire (Gen. 15, 15.) ad commune il-

ne illud *ψυχοδοχείον* s. animarum receptaculum (quod quidem rectius status quàm locus dicitur, quamvis ejusmodi statum absque conceptu alicujus loci nobis imaginari vix possimus) quod animas tam piorum quàm impiorum in V. T. recipiebat; in quo animæ piorum, *quasi in fasciculo viventium apud Deum custoditæ* (1 Sam. 25, 29.) *ad populum suum* (Gen. 25, 8. Num. 20, 24.) *vel ad Patres suos* (2 Reg. 22. & ult. 2 Paral. 34, 28.) *congregabantur* (locis jam cit.) *sive colligebantur & recipiebantur*; in quo *justorum animæ* erant ἐν χειρὶ Θεοῦ, *in manu Dei, & non tangebant illos tormentum*, βέλους (Sap. 3. & 1.) *ubi erant ἐν ἀναπαύσει, in refrigerio* (Sap. 4 & 7.) *in pace* (Genes. 15, 15. Esai. 57, 2. Sap. 3, 3.) *impiorum autem animæ* erant ἐν βασίλει, *in tormentis* (Luc 16. & 23. & seqq.) Prout S. Scripturâ edocti generaliter quidem cum Crinesio (loc. cit. §. 16.) aliisq; hoc novimus, specialissimam interim illius Scheolis & Descensus ad inferos *Ἀγχαφία* dare non possumus, sed Theologis relinquere cogimur. Nihil aliud est Descensus iste piorum, ait Crinesius §. 13. & 14. quàm mutatio hujus vitæ in alium statum, ubi amplius non vivitur sub Sole & super terram; sed relicta vita hac, intrant in cubiculum sive stratum suum (quod Lutherus supra Sepulchrum animæ, German. das Seelen-Grab, appellabat) in quo dormiunt & requiescunt (utpote ab omnibus actionibus & passionibus ærumnosæ hujus vitæ soluti) donec corpus & anima rursus copuletur in futura & æterna vita. Et Christianus Schotanus, Theologus Reformatus disp. 4. Catecheseon s. elementor. Theolog. pag. 64: Descensus ad inferos juxta phrasin antiquam nihil aliud fuit quàm animæ separatæ & sub dominio mortis constitutæ in suum locum

927.
Locum emigratio. Cæterum descendendi phrasis à sepul-
crali differentia sumta esse videtur, quia terra est deor-
sum, in qua sepeliuntur omnes: unde à prima conditione
descensus cada-verum, totus reliquus mortuorum status
appellatus, ut observat Matthias Martinius disputat. in
Symb. Apost. p. 139. Propriam porro & genuinam
significationem dum diximus, figuratam aliquando &
impropriam, modò concinnam, huic formulæ compe-
tere, non negamus.

§. XXVIII.

Unum adhuc quæri posset, ubi nempe sit *ἡνὶ*
seu Infernus ille, de quo hætenus egimus? Aliqui,
etiam ex Veteribus, putarunt, quod Infernus sub terra
sit, quia non tantum Christus in parabola de divite &
Lazaro testatur, quod inter Abrahamum Lazarumq;
in sinu ejus constitutum, & inter locum in quo dives
erat, *χάσμα μέγα*, *Chaos magnum* (ut vertit vulgatus
Latinus interpres, quem non temere hic reprehendi
vult Hugo Grotius) h. e. magnus hiatus, s. vastum ali-
quod intervallum, firmatum fuerit, ut hi qui vellent
binc transire ad eos, non possent, neq; inde huc transmeare
(ὥπως οἱ θέλοντες ἀβῆναι ἐνταῦθεν, μὴ δύνανται, μηδὲ οἱ ἐκεί-
θεν ἀπερῶσιν) Luc. 16. v. 26. sed & Paulus Eph. IV, 4.
diserte infernum vocat *τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς*. Imo
ipsa Scriptura Infernum in superiorem & inferiorem
dividere, nec aliàs etiam de inferno aliter quàm de loco
aliquo subterraneo loqui videtur. Conf. Psalm. 63. v. 10.
Ecclesiastici c. 24. v. 45. Philipp. 2, 10. Apoc. 5, 3. Ea-
dem fuit sententia Gentilium, ut è §. 20. patet. Sic Lu-
cianus in dial. de luctu, Homerum, Hesiodum & alios
ait putare, quod infernus s. *ᾗδης* sit locus aliquis subter
terram profundus. Et Plutarchus ad illud Homeri:

ψυχὴ δ' ἐκ μετέωρον παμένη αἰδὼς δὲ βεβήκει, *Anima ex mem-*
bris a volans ad inferos descendit, εἰς τὴν αἰδὼν, inquit,
 καὶ αἰόετον, εἰς αἰετὰ θείη τις, εἰς ὑπόγειον τόπον. Conf.
 Grot. in comment. ad Luc. 16. Christiani autem se-
 quiorum seculorum Doctores, quos Scholasticos vul-
 go dicimus, ulterius postea progressi sunt, statuerunt-
 que, infernum non tantum sub terra esse, sed & in
 centro terræ (utpote loco à cœlo remotissimo) &
 receptacula diversa quatuor habere, quorum superius
 vocarunt *Limbus Patrum*, ultimum *Infernum damna-*
torum s. Infernum specialiter ita dictum, inter quos
 postmodum & alios duos Limbos finxerunt, Infernum
 sine baptismo defunctorum s. *Limbus infantum*, &
Purgatorium, atque ita Infernum certis terminis & li-
 mitibus circumscripserunt. Vid. Dn. D. Grab. in ap-
 pend. apologet. p. 223. seqq.

§. XXIX.

Verum enimvero (1) etsi Apostolus infernum in-
 feriores partes terræ vocare videatur, non immerito
 tamen dubitant Theologi, utrum proprie verba ha-
 sint accipienda an improprie? Neque enim novum est
 ejusmodi loquendi modum improprie accipi in Scri-
 pturis. Sic David Psalm. 139, 15. ait: *אֶרְאֶה עֲצָמַי*
מִמָּד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּסֶתֶר רִקְמָתִי בַּתְּחִיתוֹת אָרֶץ, non fuit
occultatum corpus meum à te, quando factus fui in occul-
to, quando variis membris decoratus fui in inferioribus
terræ. Non formatus erat David sub terra, sed in utero
 matris, & tamen dicit se factum esse in inferioribus ter-
 ræ, quia in abscondito formatus erat, sicut abscondi-
 tum est quod est in terra. Ita sane & Patrum nonnulli
 existimant, de Inferno quoque dici, quod sit sub terra,
 quia status inferorum nobis est absconditus: quæ au-
 tem

929.
locum emigratio. Cæterum descendendi phrasis à sepul-
crali differentia sumta esse videtur, quia terra est deor-
sum, in qua sepeliuntur omnes: unde à prima conditione
descensus cada verum, totus reliquus mortuorum status
appellatus, ut observat Matthias Martinius disputat. in
Symb. Apost. p. 139. Propriam porro & genuinam
significationem dum diximus, figuratam aliquando &
impropriam, modò concinnam, huic formulæ compe-
tere, non negamus.

§. XXVIII.

Unum adhuc quæri posset, ubi nempe sit *ἡνῶ*
seu Infernus ille, de quo hætenus egimus? Aliqui,
etiam ex Veteribus, putarunt, quod Infernus sub terra
sit, quia non tantum Christus in parabola de divite &
Lazaro testatur, quod inter Abrahamum Lazarumq;
in sinu ejus constitutum, & inter locum in quo dives
erat, *χάσμα μέγα*, *Chaos magnum* (ut vertit vulgatus
Latinus interpres, quem non temere hic reprehendi
vult Hugo Grotius) h. e. magnus hiatus, s. vastum ali-
quod intervallum, firmatum fuerit, ut hi qui vellent
hinc transire ad eos, non possent, neq; inde huc transmeare
(*ὥτως οἱ θελοντες διαβῆναι ἐπεύθην, μὴ δύνανται, μηδὲ οἱ ἐκεί-
θεν διαπερῶσιν*) Luc. 16. v. 26. sed & Paulus Eph. IV, 4.
diserte infernum vocat *τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς*. Imo
ipsa Scriptura Infernum in superiorem & inferiorem
dividere, nec aliàs etiam de inferno aliter quàm de loco
aliquo subterraneo loqui videtur. Conf. Psalm. 63. v. 10.
Ecclesiastici c. 24. v. 45. Philipp. 2, 10. Apoc. 5, 3. Ea-
dem fuit sententia Gentilium, ut è §. 20. patet. Sic Lu-
cianus in dial. de luctu, Homerum, Hesiodum & alios
ait putare, quod infernus s. *ᾅδης* sit locus aliquis subter
terram profundus. Et Plutarchus ad illud Homeri:

ψυχὴ δ' ἐκ μετέωρων παμμένη αἰδὸς δε βεβήκει, *Anima ex membris a volans ad inferos descendit*, εἰς τὴν αἰδὸν, inquit, καὶ αἰόετον, εἰς αἰὲα θείη τις, εἰς ὑπόγειον τόπον. Conf. Grot. in comment. ad Luc. 16. Christiani autem sequiorum seculorum Doctores, quos Scholasticos vulgo dicimus, ulterius postea progressi sunt, statueruntque, infernum non tantum sub terra esse, sed & in centro terræ (utpote loco à cœlo remotissimo) & receptacula diversa quatuor habere, quorum superius vocarunt *Limbum Patrum*, ultimum *Infernum damnatorum* s. Infernum specialiter ita dictum, inter quos postmodum & alios duos Limbos finxerunt, Infernum sine baptismo defunctorum s. *Limbum infantum*, & *Purgatorium*, atque ita Infernum certis terminis & limitibus circumscripserunt. Vid. Dn. D. Grab. in append. apologet. p. 223. seqq.

§. XXIX.

Verum enimvero (1) etsi Apostolus infernum inferiores partes terræ vocare videatur, non immerito tamen dubitant Theologi, utrum proprie verba hæc sint accipienda an improprie? Neque enim novum est, ejusmodi loquendi modum improprie accipi in Scripturis. Sic David Psalm. 139, 15. ait: *לֹא-נִכְחַר עֲצָמִי* *non fuit occultatum corpus meum à te, quando factus fui in occulto*, quando variis membris decoratus fui in inferioribus terræ. Non formatus erat David sub terra, sed in utero matris, & tamen dicit se factum esse in inferioribus terræ, quia in abscondito formatus erat, sicut absconditum est quod est in terra. Ita sane & Patrum nonnulli existimant, de Inferno quoque dici, quod sit sub terra, quia status inferorum nobis est absconditus: quæ autem

COROLLARIA & Επίμετρα.

I.

De animabus pie defunctorum sub N. T. non amplius legimus, quòd ad inferos descendant. Causam hujus rei pluribus dabunt Theologi.

II.

Scheol & Limbus Patrum Pontificius plurimum differunt.

III.

Scheol quando de locis omnibus subterraneis dicitur, Sepulchrum etiam comprehendere, vel saltem comprehendere posse, non negamus: verum tum Scheol videtur sumi improprie.

IV.

Quod si verò Scheol de Sepulchro interdum, metaphorice licet & improprie, usurpatur, per consequens non animæ tantum, sed & corporis receptaculum interdum fuerit.

V.

Videtur aliquid humani passus esse S. Augustinus, quando epist. 57. ad Dardanum scribit: *Non facile alicubi Scripturarum inferorum nomen positum invenitur in bono*, & epist. 99: *ipso inferos nusquam Scripturarum in bono appellatos potui reperire*; item lib. 12. de Genes. ad literam c. 33: *Illud nondum me invenisse confiteor, inferos appellatos, ubi justorum animæ requiescunt.*

VI.

Etsi enim Scheol s. infernus, in se spectatus, in bonis

bonis haud sit numerandus, cum anima naturâ sit actus corporis (lib. 2. de animâ cap. 1.) & status ille adversus sit primævæ Dei institutioni, qui hominem non ad mortem, sed ad vitam, & quidem æternam, creaverat (Sap. 2. v. 23. 24.) unde & hætenus infernum ceu rem tristem etiam Sanctissimi quique sub V. T. declinare tentarunt, ut pluribus docent Theologi; tamen loca quædam, in quibus vocabulum Scheol neutraliter seu indifferenter, adeoque non de malis tantum, sed etiam de bonis nonnunquam usurpatur, luce meridiana videtur esse clarius.

VII.

Job Sinum Abrahæ, per quem nihil aliud quàm status quietis, refrigerii & solatii, intelligendum videtur, passim apud inferos ponunt Patres. Chrysostomus hom. de divite in Luc. 16. sinum Abrahæ diserte vocat Paradisum in inferno existentem. *Dicat mihi aliquis, ait inter alia, in inferno est paradisus? Ego hoc dico, quia sinus Abrahæ paradisi veritas est sed & sanctissimum paradisum fateor.* Eusebius Emisenus (si is autor est, ac non potius Eucherius Lugdunensis, ut existimat Thomas Hyde in catal. Bibliothecæ Oxoniensis, vel Faustus Rhegiensis, ut Bellarminus putat) hom. 39. in Evangelia: *Abraham, sicut & cæteri Patriarchæ & Prophetæ, in inferno erant, inferni tamen pœnas non patiebantur. Sinus igitur Abrahæ ille locus intelligitur, in quo simul collecti Sancti quiescebant.* Vid. §. 7. 22. & 23. disput. nostræ & D. Grab. pag. 175. append. apologet.

IIIX.

Infernus specialiter hodie ita dictus, receptaculum nempe illud damnatorum, & ratione corporis, & ratione animæ, Hebræis solet dici גיהנם *Gebenna:* quod

731.

quod tamen vocabulum à Servatore nostro demum inventum dicit S. Hieronymus. In N. T. non tantum per *Gehennam* (v. g. Matth. 10. v. 28.) sed & per *τὴν γέενναν τῆς πυρρὸς*, *gehennam ignis* (Matth. 18. v. 9. &c.) *τὴν καίμινον τῆς πυρρὸς*, *caminum ignis* (Matth. 13, 42.) *τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*, *ignem æternum* (Matth. 18, 8. c. 25. v. 41. epist. Judæ v. 7.) *τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον*, *ignem inextinguibilem* (Marc. 9, 45. Matth. 3, 12.) item per *τὴν λίμνην τῆς πυρρὸς*, *stagnum ignis* (Apocal. 20. v. 14. 15.) *τὴν λίμνην τῆς πυρρὸς καὶ θείας*, *stagnum ignis & sulphuris* (Apocal. 20, 10. Conf. Apoc. 14, 10. c. 19. v. 20. c. 21. v. 8.) indicatur. Quò pertinet, quod Deus Angelos qui peccaverunt, *σεραῖς ζόφου* dicitur *παρὰ πύργου*, h. e. *catenis caliginis præcipites dedisse in tartarum*, 2. Petr. 2, 4.

IX.

Judæi *Gehennam* inter septem res ante mundum conditum creatas numerant. Talmud Babylonicum Massech. Nedharim cap. 4. fol. 39. b. edit. Basil. (ut & Pesachim fol. 54. a.) : *שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגהנם כסא כבוד ובית המקדש ושמו של משיח* *Septem res creatæ sunt ante creationem mundi, nempe Lex Mosaica & Pœnitentia, Paradisus & Gehenna, Solium gloriæ, Domus sanctuarii, & nomen Messiae.* In Targum Cantic. 11x, 6. *אש גהנם*, *ignis Gehennæ*, *die secundo creationis mundi*, *ביום תנינא לבריית עלמא*, *creatus dicitur.* Hinc tradunt Talmudici, in historia creationis mundi ad diem secundum ideo non addi *וירא אלהים כי טוב* (*vidit Deus quòd bonum esset*) *מפני שנברא בו אור של גהנם* (*quia creatus fuerit in eo ignis Gehennæ*, Pesach. fol. 54. a.

X.

Gehennam non impios tantum, sed & sapientes suos

suos Magistros, aliquando experturos, ignem tamen infernalem nequaquam illis esse nociturum, fabulantur Judæi.

XI.

In Cod. Talmud. Chagiga sub fin. cap. 3. fol. 26. a. edit. Cracov. hac de re ita legimus: אמר רבי אליעזר תח' אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר מסלמדרא ומה סלמדרא שתולד' אש היא הסך מדמה אין אור שולטות בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלא כרה דברי *Dixit R. Elieser: Discipulis sapientum* (h. e. *sapientibus Magistris*, prisci enim Hebræi non *sapientes*, sed *discipulos sapientum* se appellabant) *non nocebit* (dominabitur) *ignis Gehennæ. Et probatur hoc à majori ad minus per Salamandram. Nam cum Salamandræ, cujus natura est ignis, eique qui sanguine ejus inungitur, non noceat ignis, quanto minus Sapientibus Magistris nocere poterit ignis, quorum totum corpus est ignis? sicut dictum est (Jerem. 23, 29.) Nonne verba mea sicut ignis? dicit Dominus.*

XII.

Judæi Gehennæ tres portas & septem conclavia tribuunt.

XIII.

De tribus illis portis in tractatu Talmud. Erubhin cap. 2. fol. 19. a. edit. Cracov. hæc habentur: שלשה פתחים יש לגיהנם אחר במדבר וא' בים וא' בירושלים במדבר דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה בים דכתיב מבטן שאול שיועתי שמעת קולי בירושלם דכתיב *Tres sunt Gehennæ portæ, una in deserto, altera in mari, tertia Hierosolymis. In deserto, quia scriptum est (Num. xvi, 33.) descenderunt ipsi, & omnia quæ ad eos pertinebant, vi-*
ventes

92

ventes in infernum. In mari, quia scriptum est (Jon. II, 3.) de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. Hierosolymis, quia scriptum est (Esai. xxxi, 9.) Dixit Dominus, cujus ignis est in Sion, & caminus (fornax) ejus in Jerusalem.

XIV.

De septem conclavibus in libro celebri Cabalistico גנת אגוז (*hortus nucis*) parte 2. fol. 39. b. sub tit. גיהנם שבעה מדורי גיהנם *septem mansiones* s. conclavia aut habitacula *Gehennæ*, hæc invenies: ארזל כי העונש הנקר גיהנם הן שבעה מדורים מכוונים לחוטאים כל מדור ומדור לפי חטאו של הנענש וכו' זה למטה מזה והם הנקראים גיהנם ושערי מות ושערי צלמות ובאר שחת וטיט היון ואברון למטה מכולן שאולי והמקום הכולל כל אלו הן נקרא ארזל כי בו הם גיהנם ושערי מות ושערי צלמות *Dixerunt Rabbin*ni nostri felicitis memorie: *Pœna peccatorum est Gehenna, cujus septem sunt conclavia. Quodq; conclave juxta peccatum ejus qui punitur — unum infra aliud. Hæc vocantur Gehenna, Portæ mortis, Portæ umbræ mortis, Puteus corruptionis, Lutum cœni, Perditio. Infimè omnium est Scheol, infernus. Locus uni-versa hæc complectens vocatur Arka* (h. e. Terra) *quia in eo sunt Gehenna, Portæ mortis, Portæ umbræ mortis, Puteus corruptionis, Lutum cœni, Perditio & Scheol. Addit, Absalomum, juxta traditionem Patrum suorum, poenam sustinere in conclavi secundo, Korachum in conclavi tertio, Jeroboamum in conclavi quarto, Achabum in quinto, Micham in sexto: pro diversitate enim delicti variare poenam Gehennæ, & prout vel levius vel gra-*

vius quis deliquerit & puniatur, ita etiam ignem Gehennæ, imo cujusque conclavis (plures enim ignis infernalis species constituit) vel remitti vel intendi.

XV.

Ibidem autor hujus libri duplicem Gehennam, ut & duos Paradisos, constituit, inferiorem & superiorem. Verba ejus hæc sunt: שני מיני ערבים הן ועליון ותחתון אחר לגוף בזה העולם ואחר לנפש בעולם הבא אחר זה וכמוה' שני מיני גיהנם הן עליון ותחתון אחר לגוף בעולם הזה ואחר לנפש בעולם הבא אחר זה

Due sunt species Paradisi, Superior & inferior. Unus est pro corporibus in hoc mundo, alter pro animabus in mundo s. seculo posthac futuro. Similiter due sunt species Gehennæ, superior una, altera inferior. Una destinatur corpori in hoc mundo, altera animæ in seculo futuro. Addit, Gehennam inferiorem respicere Gehennam superiorem, & poenam, quâ animæ in Gehenna superiori afficiantur, respondere poenæ illi, quam corpora in Gehenna inferiori experiantur, כי גיהנם שלמטה מכון כנגד גיהנם של מעלה וכי העונש אשר לנפש מלמעלה הוא כמו שהעונש אשר לגוף למטה. Idem de Paradiso superiori ac inferiori, & utriusque præmiis, ridicule asserit.

XVI.

Proverb. xxx, 15. dicitur: לעלוקה שתי בנות הב הירודיני seu *Sanguisugæ* due sunt filie, quæ dicunt, *affer, affer.* Luth. die Eigel hat zwei Töchter / bring her / bring her. Samuel Bochartus, Vir doctissimus, per עלוקה non *Sanguisugam*, ut aliàs unanimi consensu vertunt interpretes (utpote quam non

Aluka

Aluka, sed עלקה *Alaka*, Hebræis dici existimat) sed *fatum unicuique homini ineluctabili Dei decreto impendens*: per duas autem ejusdem filias, *Scheol* & *Abaddon*, Infernum & Perditionem, vel si hæc duo putentur esse Ἰσοδύναμα, *Scheol* & *Schachath*, Infernum & Foveam, intelligenda esse afferit. Midrasch Tillim, seu commentarius allegoricus in Psalmos, duas illas filias interpretatur גן עדן וגינה, *hortum Edenis* (s. Paradisum) & *Gehennam*. וְאֹמֶרֶת תִּנּוּ לִי צְדִיקִים וְזוֹ אֹמֶרֶת תִּנּוּ לִי רָשָׁעִים, *Ille dicit, date mihi justos, hæc verò clamat, date mihi impios* (observante R. Salomone apud Bochartum in Hierozoico part. 2. pag. 802.) Satis ingeniose uterque, dummodo ad mentem Salomonis.

XVII.

Thesi nonâ disputationis nostræ inter alia diximus, ταφολογία aliquam, vel, ut mollius loquamur, ἐξεργασία aliquam minus commodam, orituram, si vocabulum שְׁאוּל פֶּסַל Psalm. 88. v. 4. pro synonymo שְׁאוּל אֶסֶל habeatur, & utrumque de Sepulchro intelligatur. Sensus enim verborum illorum tum hic foret: *Repleta est malis anima mea, & vitæ meæ sepulchro appropinquavit. Æstimatus sum cum descendantibus in sepulchrum* (nam & vocabulum בּוֹר vulgò de Sepulchro accipiunt) *Factus sum — sicut vulnerati dormientes in sepulchris. — Posuisti me in sepulchro inferiori &c.* Quæ si ita efferantur, vix à ταφολογία aliqua liberari posse videntur. Non negamus quidem, in Codice Hebræo, quando per periphrasin res describitur, eundem sensum diversis verbis non semel tantum vel iterum, sed aliquoties solere repeti: verum notandum est, quod

non semper illud fiat vocabulis plane idem, sed diversa
 plerumque (saltem aliquo modo, ne inanis inde *ταυ-
 τολογία* oriatur) significantibus. Quanto rectius verba
 illa hoc modo intellexeris: *Satiata est malis anima
 mea, & vita mea inferno*, h. e. morti, *appropinqua-
 vit. Reputatus sum cum descendantibus in foveam* s. lacum
 (Vocabulum בור non præcise sepulchrum nec infer-
 num, sed in genere voraginem aliquam vel capaci-
 tatem inferiorem notat, adeoque tam inferno quam
 sepulchro convenire potest, quamvis, accurate lo-
 quendo, ab utroque differat) *Factus sum* — sicut con-
 fossi, *jacentes in sepulchris* — *Posuisti me in lacu infe-
 riori* &c. Aliud est שחל, aliud בור, aliud קבר, aliud
 בור תחתיות, singulas voces si consideres, quamvis,
 quantum ad rem ipsam, simul idem certo respectu
 notent, & periphrastice Mortem cir-
 cumscribant.

T A N T U M.

§. 3. lin. 14. pro *Lampsichi* leg. *Lampsaci*. Ibid. pro *vellet* leg.
velletne. § 9. lin. 104. pro *ἐξηννηκὸν* leg. *synonymum*. Coroll. 6.
 l. 9. ante vocem *tamen* inferre *extare*.

on igitur patriæ tantum sua lumina ter-
ræ

Dispergit Genii fulgida flamma Tui?

Sed Patre de magno accensus feliciter ignis

Gliscit, & in Nato major ubique micat.

Ad tantas spes Patris, ad istas Dania laudes,

Eximiis quamvis floreat ampla viris,

Et magno doctrinæ ardore, rigente sub Arcto,

Plus fatis in media ferveat illa nive,

Est minor, in partesque vocatur Julia laudis,

Julia in Europæ tam bene nota plagis.

O! quam nos hilares spectamus, quamq, lubentes,

Quod Sophie in gremium se dedit ampla Tuum.

Quodque Palæstinæ cum toto Oriente Camœnæ

Divitias præbent in Tua vota suas.

O felix animi & studii! quod cœlica tractas,

Nec fatiant mentem verba profana Tuam.

Credo, aliquid divini habuit, quæ lingua loquenti

Largita est voces sacra ministra Deo.

Discere, quæ Latium vetus, aut nunc vinnula Thu-
scus

Verba dat, & nostri Sequanus orbis amor,
Utilitatis habet multum, sed vana perurit

Gloria, quos studium hoc, & sine fine, tenet.
Discere, queis homini leges dedit arbiter orbis,
Non est ambitio, sed pietatis opus.

*Nobil. Dn. LETH variam eruditionem suam &
linguarum Orientalium peritiam in Academia
Julia publicanti l. mg. applaudit*

HENRICUS MEIBOMIUS

Med. D. Ejusque & Historiar.
Prof. Publ.

DE Scheol Ebræum Linguarum incerta periti
Sensa & Theiologum Mysticus ordo fovent.
Nempe alii esse volunt atri cava panda sepulchri,
Atque alii stygii fumida tecta lupi.

Ast TIBI corde sedet melior sententia, LETHE,
O LETHE haud fallax spes Patriæ atq; Patris.
Nam, Lingvæ Ebrææ vestigia plana secuto,
Et notat infernum & coelica regna TIBI.
Hæc is defensum in cathedra, dubia omnia prom-
Exactè exacto solvere judicio.

(tus
Perge

Perge vias vulgo tritas contemnere, summis
 Theiologum Ingeniis sic potes ire comes.
 Perge alacri studio Scripturæ accendere lumen,
 Sic Tua vita olim nil nisi lumen erit.

*In honorem Nobilissimi & non vulgari eruditione
 conspicui Dn. Autoris, Con-victoris sui multis
 nominibus sua-vissimi, hæc qualiacumq; gratula-
 bundi adponebant*

COMMENSALES MEIBOMIANI.

Als längstverstörte Rom kuckt auß der öden
 Schanze

Und siehet dich mit Lust in seiner Asche gehn /
 Der Teutsche / Däne / Griech' / und jeß-beliebte Franke
 Muß rechtvergnügt den Fleiß um seine Sprache sehn.
 Der alt' Ebreer lacht und streicht den Bart zusammen /
 Der Jude weiß kaum halb / drum steht er halb bethört /
 Und der Chaldeer spricht von deines Geistes flammen
 Die weil er selber schon bekante Wörter hört.
 Der Syrer hofft es auch / gelobt / dich anzutreiben /
 Daß er in Orient dein Lob erheben wil.
 Die andern ruffen all : da muß es nicht bey bleiben /
 Wir stecken seinem Ruhm bey uns ein weiter Ziel.

*Wozu dem Herrn Autori als seinem werthestem vertrauten
 Freund und Tischgesellschaftter frölich glückwünscht*

Johann Joachim Wecken.
 Die

Die Erde / Lufft / und Meer / die dancken um die
Höllen /

Wo doch ihr rechter Ort / der Himmel stund in
Ruh :

Lezt hieß Eusebie Herrn Ceth das Urtheil fällen :

Der spricht es keinem nicht von allen dreien zu ;

Doch schlichtet er gewisz das ungewisse dancken /

Vnd spricht / das auch die Höll der Himmel selber sey

Derselbe wil nun gern vor solches Urtheil dancken /

Vnd leget Ihm zu Lohn die Ehren-Krone bey.

Hiermit hat dem Herrn Autori , als seinem werthesten Freund
und Tischgenossen schuldigstermassen gratuliren wollen

Paul Egger
Danus.

Busmann, Johann Eberhard,

Disp. philol. de scheol Hebraeorum, Graecis aidē, Latinis inferno, s.
inferis

Helmstadium 1682

4 Diss. 430#Beibd.33

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10652704-0

VD17 23:253177V